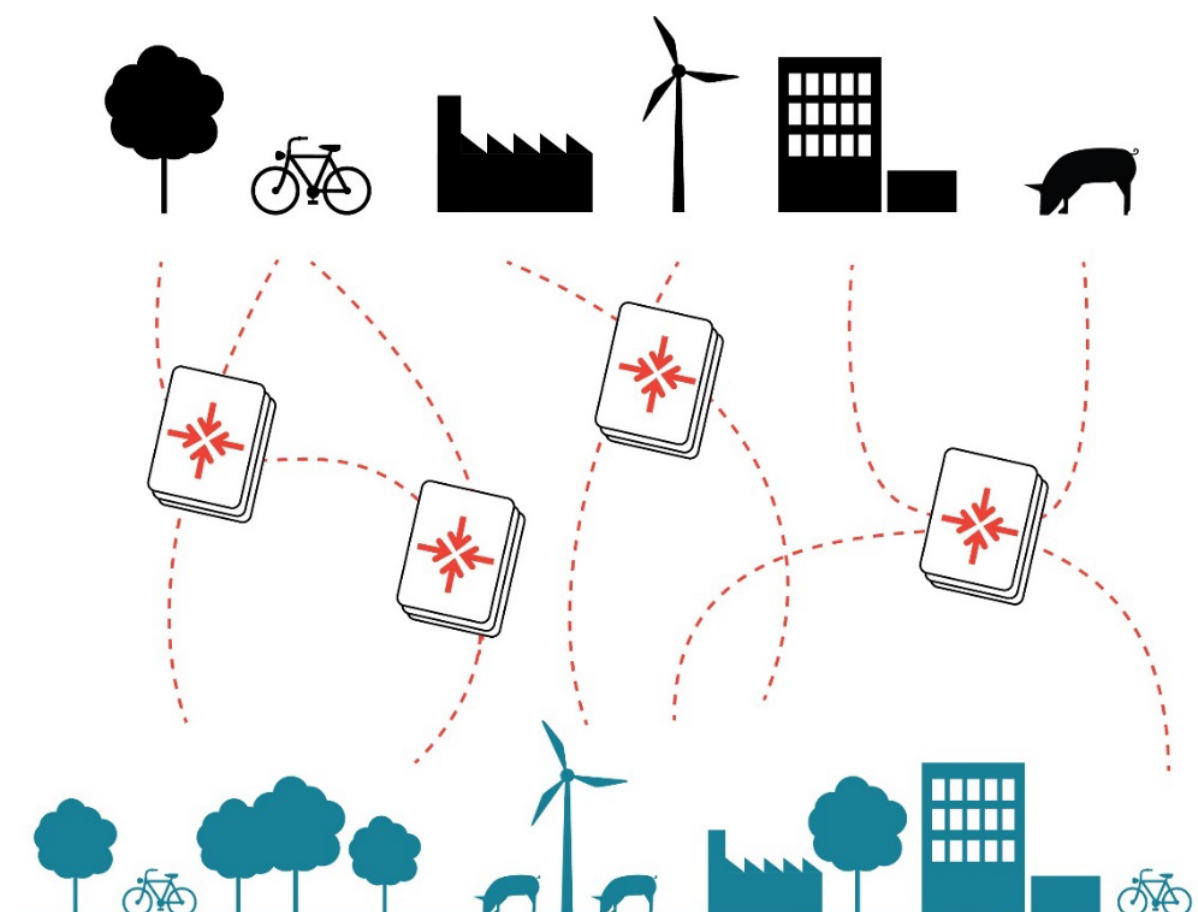

Vlaanderen
is ruimte

Afstemming van de ruimtevragen uit Vlaamse beleidsthema's

Studie uitgevoerd door

SumResearch
Urban Consultancy

m.m.v.

In opdracht van

DEPARTEMENT
RUIJTE VLAANDEREN

Bijlagenbundel

www.ruimtevlaanderen.be

Het onderzoek in dit rapport is uitgevoerd door:

SumResearch
m.m.v.

UGent
Atelier Romain

Brecht Vandekerckhove
Hans Vandermaelen
Ellen Wayenberg

SumResearch
Waterloolaan 90
1000 Brussel
+32 2 512 70 11
brussels@sum.be
www.sum.be

UGent
+32 9 264 97 23
ellen.wayenberg@ugent.be

Atelier Romain bvba
+32 9 233 69 76
www.atelierromain.be
info@atelierromain.be

Dit rapport bevat de mening van de auteur(s) en niet noodzakelijk die van de Vlaamse Overheid.

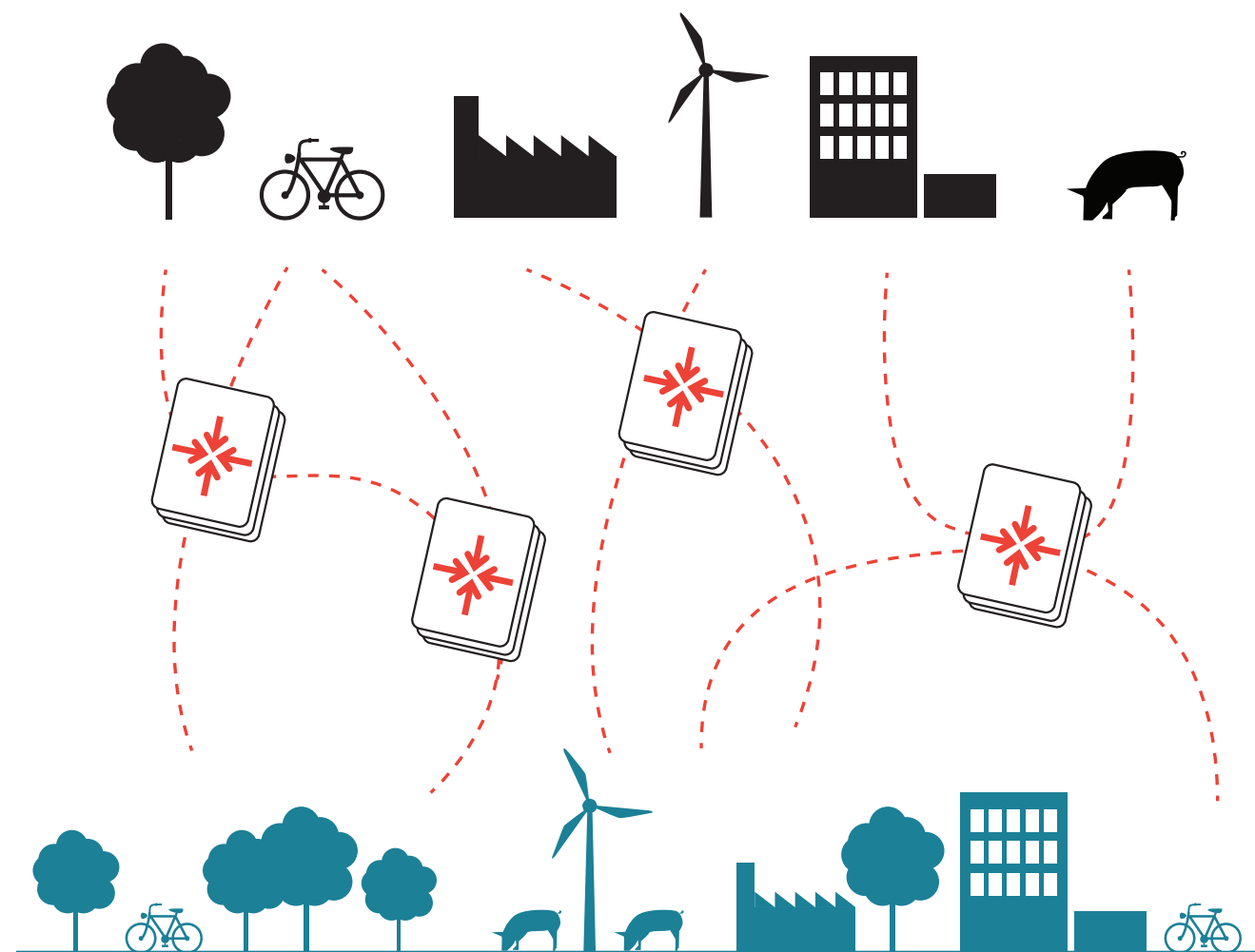
Afstemming van de ruimtevragen uit Vlaamse beleidsthema's

Bijlagenbundel
Gent, 31.03.2016

In opdracht van de Vlaamse Overheid,
departement Ruimte Vlaanderen

SumResearch

m.m.v.
UGent
Atelier Romain

COLOFON

Opdracht:
Afstemming van de ruimtevragen uit Vlaamse beleidsthema's

Opdrachtgever:
Vlaamse Overheid, departement Ruimte Vlaanderen

Opdrachthouder:
SumResearch

m.m.v.
Universiteit Gent (onderzoeksfase 1)
Atelier Romain

Datum en status:
31.03.16 – finaal document

Team:
Brecht Vandekerckhove, projectleider, geograaf-stedenbouwkundige
Hans Vandermaelen, onderzoeker, geograaf-stedenbouwkundige
Ellen Wayenberg, prof. dr. met specialisatie in bestuur en beleid

brecht@atelierromain.be
hans@atelierromain.be
ellen.wayenberg@ugent.be

Samenstelling dagelijks bestuur:
Sarah De Schampelaere, Shana Debrock, Ann Pisman, Sylvianne Van Butsele, Dick Van Straaten,
Ellen Van de Water, Kathy Vangampelaere

ann.pisman@rwo.vlaanderen.be

Samenstelling stuurgroep:
Peter Cabus, Luc Goedertier, Luc Lehouck, Marijke Maes, Ivo Palmers, Christophe Pelgrims

5. Bijlagen

5.1. Screening van de beleidsthema's

Onderstaande matrices zijn een analysemiddel uit onderzoeksfase 1. De info werd vergaard uit beleidsdocumenten (zie §5.2) en uit thematische gesprekken met zowel interne experts van Ruimte Vlaanderen als externe experts van het betreffende beleidsthema (zie §5.3). De info die werd toegevoegd/aangepast op basis van deze gesprekken, is telkens onderlijnd in de matrices.

Hoofdstuk 3 van het rapport is een tekstuele uitwerking van de informatie uit deze matrices.

5.1.1. Klimaat

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INTEGRATIE / AFSTEMMING INSTITUTIONEELINSTRUMENTEEL		AANDACHTSPUNTEN	
ALGEMEEN (niet-exhaustief)				WERKKADER -groenboek voor het klimaat- en energiebeleid voor 2030 -routekaart naar een concurrerende koolstofarme economie in 2050		WERKKADER -VKP (VAP VMP)		-verschillende provincies hebben een klimaatbeleidskader bijv. Limburg wil in 2020 klimaatneutraal zijn, Oost-Vlaanderen wil klimaatgezond zijn ('gezond' wegens ook adaptief beleid)		-steden als Gent en Antwerpen werken aan adaptatiebeleid		-adaptatie meenemen in alle andere beleidspraktijken -mitigatie door het uitzetten van sterke richtlijnen in de vorm van wetgeving
ADAPTATIE												
Om extreme neerslag en overstromingen op te vangen, is (meer) ruimte voor water nodig.	Verschillende natuurlijke structuren bieden ruimte aan water. Het beleid is gericht op het vrijwaren van het waterbufferend vermogen van deze gebieden. -bouwen in overstromingsgevoelige gebieden en waterconserveringsgebieden voorkomen -aangepaste infrastructuur bijv. weginfrastructuur niet ophogen, maar op paalstructuur bouwen				BEVOEGDHEDEN -grote lijnen ruimtelijk beleid, waaronder wonen -uitvoeren KRLW -bevaarbare waterlopen WERKKADER -Vlaamse codex RO -afbakeningsprocessen grootstedelijke gebieden -watertoets -decreet IWB (waaronder gebruiksbeperkingen oeverzones) ACTIVITEITEN -identificeren van signaalgebieden (=gebieden waarvan ontwikkeling volgens huidige bestemming problematisch is voor water) en initiëren/delegeren van aanpak -toepassen watertoets	BEVOEGDHEDEN -waterlopen van 2de categorie ACTIVITEITEN -aansturen gemeenten (vragen van de gemeenten komen hier terecht) -toepassen watertoets -uitvoeren van gedelegeerde opgave signaalgebied	BEVOEGDHEDEN -stedenbouwkundige vergunningverlening -waterlopen van 1e categorie ACTIVITEITEN -toepassen watertoets -uitvoeren van gedelegeerde opgave signaalgebied	-internationale riviercommissies -CIW (overkoepelt alle raden binnen Vlaanderen) -bekkencomités (bekkenniveau, bestaat uit bekkenbestuur + bekkenraad + bekkensecretariaat) -waterschappen (deelbekkenniveau)	-watertoets -waterbeleidsnota -convenant of mayors -stroomgebied-beheerplannen (2de generatie) -bekkenbeheerplannen -deelbekkenbeheerplannen	-afstemming op Vlaams niveau met natuur- en milieubeleid, woonbeleid en ruimtelijk-economisch beleid -aanpakken financieel-economische onderschikking van dit thema -meer aandacht voor communicatie -meer aandacht voor relatie bovenstrooms-onderstrooms, in het bijzonder in beleidsvelden buiten het 'klassieke' waterbeleid -meer aandacht voor visievorming wat betreft welke overstromingsgevoelige gebieden gevrijwaard worden van elke vorm van bebouwing, en in welke (aangepaste) bebouwing wel denkbaar is bijv. aangepast bouwen in overstromingsgevoelig gebied nabij OV-knooppunt is mogelijks wenselijker dan dit gebied te vrijwaren van elke vorm van bebouwing en op een suburbane, met het OV onbereikbare plaats open ruimte aan te snijden -aandacht voor feit dat verkavelingsvoorschriften soms strijdig zijn met advies dat door waterbeheerder wordt gegeven		
	Het vrijwaren van ruimte voor water is in sommige gebieden te laat, en ligt in andere gebieden moeilijk. Bovendien neemt de getijdenwerking op verschillende rivieren toe (bijv. Mechelen). In deze gevallen is het actief creëren van vervangende ruimte voor water noodzakelijk. bijv. verbeteren van de hydromorfologie van de waterlopen: hermeanderen, zacht hellende oevers... bijv. aanleggen GOG, maar ook noodoverloopgebieden uitbouwen... bijv. water vasthouden in de tijd op groendaken...						BEVOEGDHEDEN -stedenbouwkundige vergunningverlening -waterlopen van 1e categorie ACTIVITEITEN -subsidies voor groendaken -landinrichtingsprojecten	-internationale riviercommissies -CIW (overkoepelt alle raden binnen Vlaanderen) -bekkencomités (bekkenniveau, bestaat uit bekkenbestuur + bekkenraad + bekkensecretariaat) -waterschappen (deelbekkenniveau)	-sigmaplan (W&Z, ANB...) -landinrichting -stroomgebied-beheerplannen (2de generatie) -bekkenbeheerplannen -deelbekkenbeheerplannen	-afstemming op Vlaams niveau met natuur- en milieubeleid -afstemming met landbouwbeleid cruciaal voor uitbouw noodoverloopgebieden en creëren van groenblauwe netwerken -meer aandacht voor geïntegreerde visievorming op stedelijk niveau -aanpakken financieel-economische onderschikking van dit thema		
Om de kust te beschermen van weerextremen en een stijgende zeespiegel (toenemende golfbelasting) is kustbescherming noodzakelijk.	Alle maatregelen inzake kustbescherming nemen actief ruimte in, of vereisen een grondige hervorming van het bestaande ruimtegebruik. Naast engineering is ook ruimte voor natuur als vorm van kustbescherming absoluut noodzakelijk. bijv. dijkverhoging, stormvloedkering, bijv. verhoging duinen en stranden (suppletie), bijv. gecontroleerd overstroom van poldergebieden						BEVOEGDHEDEN -lokaal ruimtelijk beleid in kustgemeenten	-Agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust (en afdeling kust) -klankbordgroep en stuurgroep van het geïntegreerd kustveiligheidsplan	-geïntegreerd kustveiligheidsplan -landinrichting	-meer aandacht voor toekomstige ruimtelijke ontwikkeling inzake kustverdediging, zowel meer richting zee als richting polders -aandacht voor ecosysteemdiensten als geïntegreerde benadering -afstemming op Vlaams niveau met toerismebeleid (zowel synergieën als conflicten zijn denkbaar)		
Verschillende bouwtechnische maatregelen kunnen bescherming bieden tegen wateroverlast .	bijv. terrein ophogen, alternatieve bouwmethodes, pompen, dijken				BEVOEGDHEDEN -bevaarbare waterlopen WERKKADER -Viarem II -gewestelijke hemelwaterveroderingen ACTIVITEITEN -vergunningverlening en toepassen watertoets	BEVOEGDHEDEN -waterlopen van 2de categorie WERKKADER -provinciale hemelwaterveroderingen ACTIVITEITEN -vergunningverlening en toepassen watertoets	BEVOEGDHEDEN -waterlopen van 1e categorie WERKKADER -gemeentelijke hemelwaterveroderingen ACTIVITEITEN -vergunningverlening en toepassen watertoets			-afstemming van voorgaande bouwstenen met het grotere beleidskader ontwikkeling overstromingsgevoelige gebieden (zie hoger) -afstemming met beleidsdomeinen die harde infrastructuur met zich meebrengen (conflict is immers denkbaar) bijv. gevaar dat technologie voor aangepast bouwen resulteert in onophoudend overstromingsgebied, een verdere uitbreiding van de Vlaamse sprawl-structuren... met negatieve effecten op natuur/milieu, mobiliteit, klimaat...		
Met het oog op een bescherming tegen droogte is duurzaam waterbeheer noodzakelijk.	Beschikbare drinkwatervoorraden worden beschermd en uitgebouwd. bijv. drinkwaterbeschermingszones bijv. aquifer storage (= ondergrondse opslag van drinkwater in perioden van grote beschikbaarheid, voor perioden met beperkte beschikbaarheid)	WERKKADER -kwaliteitdoelstellingen KRLW			WERKKADER -doelstellingen decreet IWB ACTIVITEITEN -opleggen beperkingen in waterwingebieden (vmm)			-vmm	-beheerovereenkomsten	-aandacht voor ondergrondse waterstromen (deze zijn niet dezelfde als bovengrondse) -aandacht evolutie naar participatie private partijen (bijv. drinkwaterproducenten sluiten beheerovereenkomsten voor bovengronds landgebruik) -aandacht voor actieve grondwateraanvullingen in de toekomst bijv. nu reeds zoetwateraanvullingen in duinengordel aan de kust		
	Er wordt een evenwicht tussen de aanvulling en onttrekking van grondwater nagestreefd. Het opvangen en aanwenden van hemelwater wordt gestimuleerd. Maatregelen die grondwaterinfiltratie bevorderen worden ondersteund. Ook het kustmatig aanvullen van grondwater is denkbaar.	WERKKADER -algemene richtlijnen KRLW			WERKKADER -milieuwetgeving m.b.t. grondwatergebruik -milieuwetgeving m.b.t. hemelwaterafvoer -verplichtingen inzake regenwateropvang (gewestelijke stedenbouwkundige verordening) ACTIVITEITEN -subsidies via VLIF voor landbouwinstallaties hemelwatergebruik	BEVOEGDHEDEN -bijkomende verplichtingen inzake regenwateropvang	BEVOEGDHEDEN -bijkomende verplichtingen inzake regenwateropvang ACTIVITEITEN -subsidies voor hemelwatergebruik			-aandacht voor relatie tot andere aspecten van duurzaam waterbeheer		
	In de polders zorgt het wegpompen van grondwater voor een infiltratie en stijging van zout water, met grote consequenties voor bovengronds landgebruik. Dit zout water wordt actief teruggedrongen .				WERKKADER -milieuwetgeving m.b.t. grondwatergebruik			-lokale waterbeheerders		-afstemming op bovenlokaal niveau met landbouwbeleid		

	Om de scheepvaart te faciliteren worden minimumniveaus in de bevaarbare waterlopen nagestreefd (bij droogte).			BEVOEGDHEDEN -beheer bevaarbare waterlopen (W&Z nv, nv De Scheepvaart) WERKKADER -internationale contracten met Nederland (en Frankrijk) over debiet wateraanvoer		ACTIVITEITEN -landinrichting bijv. archimedesschroeven Albertkanaal	-bekkencomités	-laagwaterstrategie	-relatie met landbouw (afschakeling bij droogte) -aandacht voor grensoverschrijdende impact -aandacht voor consequenties andere watergebruikers (bijv. landbouw) in geval extreme droogte (al is rechtstreekse waterontrekking uit bevaarbare waterlopen vanuit landbouw beperkt)
Tegenwerken van het UHI-effect	Implementatie groen, water en van open ruimte . Aangepaste bouwvoorschriften.	ACTIVITEITEN -financiering pilootprojecten (Interreg)		BEVOEGDHEDEN -knooppuntenbeleid -beheer bevaarbare waterlopen	BEVOEGDHEDEN -beheer waterlopen 2de categorie	BEVOEGDHEDEN -stedelijk groenbeleid -beheer waterlopen 3de categorie WERKKADER -inrichtingsprojecten		-landinrichting	-afstemming met natuur- en milieubeleid, zowel synergie (implementatie groen ook voor luchtkwaliteit) als conflict mogelijk (street canyon effect door bomen in smalle straat) -afstemming met knooppuntenbeleid & verdichting (dit versterkt immers het UHI-effect) -aanpakken van financieel-economische onderschikking van zachte bestemmingen als groen, water en open ruimte + van de harde planologische bestemmingen (of de daarbij horende voorschriften) <u>-nood aan bijkomend onderzoek</u>
In een veranderend klimaat vraagt de bodem om beschermende maatregelen.	Erosiebeschermingsmaatregelen kunnen teeltechnisch en fysiek van aard zijn. bijv. behoud van landschapselementen met erosieremmende werking (graftern, stellranden, houtkanten) , uitvoeren erosiebestrijdingswerken, bij ruilverkavelingsprojecten rekening te houden met helling en erosiegevoeligheid... bijv. aangepast grondgebruik (grasland, bos) op erosiegevoelige percelen...	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>
	Om de samenstelling van de bodem gezond te houden, is o.a. het organisch stofgehalte cruciaal.	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>
Een robuuste natuur is minder kwetsbaar voor klimaatverandering.	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>
Bescherming van de landbouw tegen klimaatverandering	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>	<i>zie schema landbouw en natuur en milieu</i>
MITIGATIE									
Beheersing van het aantal voertuigkilometers over de weg MIRA: gebruik van de fiets voor de helft van de woon-werkverplaatsingen minder dan 15 km die anders met de wagen gereden worden tegen 2030	Alle maatregelen ter bevordering van alternatieven voor de wagen en ter vermindering van de verplaatsingsbehoefte. Een belangrijke bijdrage zal moeten komen van transport. bijv. MIRA streeft tegen 2030 naar gebruik van de fiets voor de helft van de woon-werkverplaatsingen minder dan 15 km die anders met de wagen gereden worden. bijv. nabijheid van voorzieningen en openbaar vervoer (wonen in stedelijke kernen en in de buurt van opbaar vervoer stimuleren + knooppuntbeleid ook voor voorzieningen) bijv. investeringen in OV, fiets bijv. uitbouw groene logistiek, waaronder modal shift van vrachtvervoer naar spoor en binnenvaart bijv. korteketenlandbouw	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	<i>zie schema mobiliteit</i>	-afstemming met knooppuntenbeleid (en desorganiseren van de dynamiek buiten de knooppunten) -aandacht voor klimaatimpact via verkeersgeneratie in alle beleidsdomeinen bijv. responsabilisering van de beleidsdomeinen inzake bijdrage tot verkeersgeneratie en bijhorende CO2-emissies (bijv. meenemen impact op milieu en CO2-uitstoot bij afweging infrastructuurprojecten)
Verminderen van het energieverbruik gebouwenpark	-renovatie van bestaande woningvoorraad -verstrengen normen voor energiebouw -systeemverandering: vrijwaring van de open ruimte, compacte nederzettingen met warmtedistributenetten en zonneverkavelingen (2050)	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	-volgens milieuverkenning zijn traditionele beleidsinstrumenten, in het bijzonder prijsinstrumenten, hiervoor noodzakelijk maar onvoldoende (transitieaanpak noodzakelijk) -afstemming op Vlaams niveau met het klimaatbeleid
Om klimaatverandering te remmen, kunnen broeikasgassen actief worden opgeslagen (gefixeerd) .	Technologische ingrepen voor de afvang & ondergrondse opslag van koolstof (CCS) (vanaf 2020).								<u>-nood aan bijkomend onderzoek, eerste tests tonen weinig potenties voor deze technologie</u> -vergt vooral de uitbouw van een sluitend wettelijk kader (o.a. garanties LT)
	Aanplanten van bossen met het oog op koolstoffixatie.	ACTIVITEITEN -internationale bosaanplantingen							-afstemming met natuur- en milieubeleid (synergie) -uitbouw van <u>grootschalige bosaanplanten</u> (vanuit het klimaatbeleid) binnen Vlaanderen <u>weinig waarschijnlijk (wel in andere werelddelen via internationale bosaanplantingen)</u>
Bestaande koolstofconcentraties vasthouden (gefixeerd houden)	Natuurbehoud (IHD, beschermen historische graslanden...)	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	
Uitbouw hernieuwbare energieproductie	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	<i>zie schema energie</i>	
Instandhouding biodiversiteit	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	
Verbeteren van de luchtkwaliteit (voorkomen van ozon- en fijnstofconcentraties)	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	<i>zie schema natuur en milieu</i>	

5.1.2. Energie

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		BOUWSTENEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING					INTEGRATIE / AFSTEMMING										
		EUROPEES		FEDERAAL		VLAAMS		PROVINCIAAL		(BOVEN)LOKAAL		INSTITUTIONEEL		INSTRUMENTEEL		AANDACHTSPUNTEN			
ALGEMEEN (niet-exhaustief)																			
Klimaatbeleid, energie-onafhankelijkheid en energiezekerheid		Het beleid is gericht op de productie van meer (en een groter aandeel) hernieuwbare energie . Hernieuwbare energieproductie is ruimte-intensief - veel meer dan fossiele energieproductie.		BEVOEGDHEDEN -Europese klimaatbeleid WERKKADER -uitbouw energie-unie -opleggen minimumdoelstellingen productieaandeel hernieuwbare energie -richtlijn 2009/28/EG: verplicht lidstaten opmaak nationaal actieplan 2020 (dat het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen vastlegt voor vervoer, opwekken van elektriciteit en verwarming) + minimumniveau hernieuwbare energie voor nieuwe gebouwen -richtlijn 2010/31/EU: spoort lidstaten aan nationale plannen op te stellen voor BEN (vanaf 2021 moeten alle nieuwe gebouwen BEN-gebouwen zijn, voor overheidsgebouwen reeds vanaf 2019) -richtlijn 2012/27/EU (EER): verplicht lidstaten tot omaak NEEAP (20% minder energieverbruik in 2020 tav 1990, 27% of meer tegen 2030) + opmaak warmtekaart + beoordeling potentieel WKK + ontwikkeling beleidskader warmtenetten + installeren verplichte energie-audit grote ondernemingen -SET-plan		BEVOEGDHEDEN -energiezekerheid -kernenergie -grote infrastructuren voor energieproductie -uitklaren van de verdeelsleutels (federale overheid en gewesten) voor het nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare energiebronnen (zie onder) WERKKADER -nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen (2010) (conform richtlijn 2009/28/EG) (aandeel hernieuwbare energie per sector: 10% in transpport, 11,9% voor verwarming en 20,9% voor elektriciteit)		BEVOEGDHEDEN -vrijwel alle domeinen hernieuwbare energie -beperkte boevoegdheid inzake energiezekerheid WERKKADER -actieplan hernieuwbare energie -actieplan energie-efficiëntie versie 3 (2014, volgend tegen 2017) (onderdeel van federaal plan) -ambitierapportage ACTIVITEITEN -vergunningverlening -opstellen Vlaams Actieplan Hernieuwbare Energie 2030 (conform richtlijn 2012/27/EU) en daarvoor bepalen welke bijdrage Vlaanderen wil leveren aan globale doelstellingen (voor 2030 immers geen doelstellingen per lidstaat vastgelegd) -pakket steunmaatregelen voor energiebesparing door lokale besturen (om hun eigen energieverbruik en CO2-uitstoot te verminderen) -systeem GSC en WKC -belastingsaftrek investeringen groene energie -ecologische steun voor bedrijven die investeren in nieuwe hernieuwbare energie-technologieën (alles met certificaten geschrap) -premies van netbeheerders (zonneboilers, warmtepompen, isolatie, beglazing) -steun via participatie- en financieringsmaatschappijen PMV, LRM en Gimv -investeringen in gebouwen van de overheid en in scholen		WERKKADER -beleidskaders klimaatneutraliteit, klimaatgezondheid... ACTIVITEITEN -vergunningverlening		WERKKADER -beleidskaders klimaatneutraliteit... ACTIVITEITEN -vergunningverlening		-ENOVER: overleg tussen gewesten en federale overheid -burgemeestersconvenanten (steden en gemeenten, ondersteuning door provincies, kader van de EU)		-structuurvisie ondergrond (in opmaak, alles onder 400m, o.a. voor afstemmen ondergrondse ruimtevragen diepe geothermie en gasopslag)		-aandacht voor actief ontwikkelingskader -aandacht voor afstemming ondergrondse ruimtevragen (inclusief grote pijpleidingen) - verder niet in dit schema) -verkenning mogelijkheden transversale, horizontale energiebeleidsnota -afstemming op alle bestuursniveaus met klimaatbeleid	
CONCREET																			
Uitbouw nodige netinfrastructuur voor internationale energie-uitwisseling		Vervanging, uitbreiding en verzwarening van de netinfrastructuur voor (internationale) energie-uitwisseling neemt bovengrondse en ondergrondse ruimte in. <u>De eerste volgende jaren is vooral vervanging aan de orde, nieuwe tracés zullen weinig aan de orde zijn. Tijdschijf voor een gevorderde interconnectie is 2050.</u>		WERKKADER -uitbouw energie-unie -bevorderen interne interconnectie (PIP interconnectiebeleid) (10% tegen 2020) ACTIVITEITEN -financiering projecten i.k.v. EEPER en cohesiebeleid (EFRO)		BEVOEGDHEDEN -transmissie elektriciteit hoogspanning 30.000 tot 380.000 V (wettelijk monopolie Elia) -transmissie aardgas en distributie aardgas naar grote verbruikers (Fluxys) -garanderen bevoorradingszekerheid voor elektriciteit ACTIVITEITEN -Elia stemt investeringsplannen af op beleid		BEVOEGDHEDEN -distributie en plaatselijk vervoer elektriciteit d.m.v. netten < 70.000 V -vergunningverlening op lager schaalniveau ACTIVITEITEN -EANDIS en infrax (distributienetbeheerders zijn aandeelhouders)				ACTIVITEITEN -distributienetbeheerders (steden en gemeenten zijn aandeelhouders)		-raden van EANDIS, infrax en distributienetbeheerders		-afstemming op Vlaams niveau met landschappelijke kwaliteit (bijv. plattelandsbeleving) aan bovengrondse netinfrastructuur -afstemmen ondergrondse ruimteclaims (structuurvisie ondergrond)			
Uitbouw slimme en decentrale energienetten		Slimme netten bestaan voor een belangrijk deel uit investeringen in meetapparatuur en de uitbouw van uitgestelde consumptie. Ruimte vragen zijn hier <u>minder aan de orde.</u> <u>De netinfrastructuur moet aangepast worden opdat decentrale energieproductie (en netinjectie) mogelijk wordt. De ruimte vraag is beperkt tot de versterking van de bestaande infrastructuur, en waar nodig de uitbouw van aansluitingsinfrastructuur voor windmolens.</u> <u>Daarnaast is op lange termijn mogelijk een grote ruimtelijke impact mogelijk wanneer microgrids ontstaan (afgekoppelde clusters van energieconsumenten en -producenten die het net niet gebruiken). De ruimtelijke impact kan groot zijn: uitsortend effect in landelijke gebieden waar netaansluiting duurder wordt, menging van functies i.p.v. scheiding wordt interessant... Vandaag wordt deze evolutie tegengehouden vanuit het geliberaliseerde energiemarktsysteem, al bevinden sommige bedrijventerreinen met eigen net zich nu reeds in de grijze zone.</u>		BEVOEGDHEDEN -bevorderen interne interconnectie: PIP interconnectiebeleid (10% tegen 2020) ACTIVITEITEN -financiering projecten i.k.v. cohesiebeleid (EFRO)		BEVOEGDHEDEN -garanderen bevoorradingszekerheid voor elektriciteit <i>-zie voorgaande bevoegdheden netinfrastructuur</i>		BEVOEGDHEDEN -tarifiering gebruik van het elektriciteits- en gasnet <i>-zie voorgaande bevoegdheden netinfrastructuur</i> ACTIVITEITEN -projectinitiatie Vlaams Smart Grid Platform (VSGP)								-verkenning van potentieel lokale energieclusters en daarvoor vereiste ontwikkelingskader -aandacht voor ruimtelijke consequenties van een mogelijke toekomstige evolutie naar microgrids (en bijzondere aandacht voor huidige grijze zone op bedrijventerreinen) -actieve integratie van technologische mogelijkheden in ruimtelijk woonbeleid en ruimtelijk-economisch beleid			
Energiezekerheid en faciliteren groter aandeel hernieuwbare energieproductie		Om (hernieuwbare) energie op te slaan en dalen in de productie te overbruggen, wordt infrastructuur voor energieopslag voorzien. <u>Power to gas is een technologie die nu reeds wordt toegepast in de industrie, en legt een sterke claim op de ondergrond, bijv. energie-atol op zee, energiewinning aan sluisen op Albertkanaal, energiewinning door water omhoog te pompen aan watervallen Coö... Op (zeer) lange termijn is het denkbaar dat energieopslag overbodig wordt wanneer de internationale interconnectie zeer groot is en consumptie kan uitgesteld worden in de tijd.</u>		BEVOEGDHEDEN -algemeen kader energiezekerheid binnen de unie ACTIVITEITEN -financiering projecten i.k.v. cohesiebeleid (EFRO)		BEVOEGDHEDEN -grote infrastructuren voor energie-opslag -garanderen bevoorradingszekerheid voor elektriciteit		ACTIVITEITEN -investeringen in energieopslag (PMV)						-PMV - <u>structuurvisie ondergrond (in opmaak)</u>		-Vlaamse bestuursniveau erg hoog wat lokale opportuniteiten betreft, m.u.v. de creatie van het juiste wetgevend kader -aandacht voor ondergrondse ruimteclaims -afstemming met mobiliteitsbeleid (bijv. elektrische wagen als energiebuffer) -actieve integratie van technologische mogelijkheden in ruimtelijk woonbeleid			

Gebruik maken van beschikbare warmte (geothermie en restwarmte).	De uitbouw van warmteproductie uit geothermie (gesloten systeem) legt een claim op de ondergrondse ruimte (<u>ongeveer 2km diepte</u> , gevaar voor interferentie). Enkel de Kempen en het uiterste noordoosten van Vlaams-Brabant komen geologisch gezien in aanmerking. <u>De bovengrondse ruimtevraag is afhankelijk van het eindproduct: een kleine installatie bij warmte, een grote installatie indien elektriciteit geproduceerd wordt uit deze warmte.</u> De bovengrondse ruimtevraag wordt een stuk groter indien de geothermische installatie initiator is van de uitbouw van een bovengronds programma van warmteconsumenten.	ACTIVITEITEN -financiering pilootprojecten (EFRO)		BEVOEGDHEDEN -regelgevend kader ACTIVITEITEN -regelgevend kader ondiepe geothermie (milieuvergunningendecreet & VLAREM) > gesloten systemen tot bepaald dieptecriterium zelfs niet vergunningsplichtig -regelgevend kader diepe geothermie (bezig met voorontwerp van decreet & uitwerking structuurvisie ondergrond) EFFECTEN -warmtepompen vallen meestal onder VLAREM II > deze inrichtingen worden soms expliciet uitgesloten in verkavelingsvergunningen		BEVOEGDHEDEN -behandeling en beoordeling verkavelingsvergunningen ACTIVITEITEN -premies voor warmtepomp	-partnerschap proefproject diepe geothermie -beleidsplatform warmtenetten (inclusief de sector)		-aandacht voor de vraag of het ruimtelijk beleid al dan niet aangepast moet worden om de warmte te consumeren op plaatsen van productie (rekening houden met regeneratiefactor van 20 jaar e.a.) -afstemmen van ondergrondse ruimteclaims (structuurvisie ondergrond)
	De uitbouw van wamte-koudeopslag -systemen (=geothermie, maar dan open systeem, al dan niet grootschalig - ook ATES) legt een claim op de ondergrondse ruimte (gevaar voor interferentie, ruimte-inname van de installatie) alsook op de bovengrondse ruimte indien het over grote installaties gaat (<u>gevaar voor grondverzakkingen</u>).			BEVOEGDHEDEN -regelgevend kader EFFECTEN -warmtepompen vallen meestal onder VLAREM II > deze inrichtingen worden soms expliciet uitgesloten in verkavelingsvergunningen ACTIVITEITEN -beleid stuurt momenteel sterk aan op ontwikkeling van gesloten in plaats van open systemen wat de grote installaties betreft		ACTIVITEITEN -premies voor warmtepomp			-afstemmen ondergrondse ruimteclaims (structuurvisie ondergrond) -actieve integratie van technologische mogelijkheden in ruimtelijk woonbeleid
	Op verschillende plaatsen gaat vandaag warmte als restproduct verloren. <u>bijv. afvalverbrandingsinstallaties, industriële productieprocessen...</u> Warmtenetten kunnen dit teveel aan warmte van producent naar consument (warmtevragers) voeren. De uitbouw van zo'n warmtenet resulteert in een ruimtevraag. Die ruimtevraag kan ook ruimer bekeken worden wanneer het net een initiator is van de uitbouw van een bovengrond programma van warmteconsumenten. <u>bijv. uitbouw van woonwijk nabij warmteproducent</u> <u>Op termijn is eerder de uitbouw van een gedeelde warmteketel waarschijnlijk. Het bijhorende warmtenet biedt in dat geval economische en efficiëntievoordelen door collectief warmte te produceren, en biedt de mogelijkheid om een bedrijf met restwarmte op aan te sluiten (het collectief stelt dan een tijdelijk contract op met het bedrijf - perverse effecten worden vermeden).</u> Ook deze evolutie brengt een ruimtevraag met zich mee, zowel naar installatie, als naar ruimteconfiguratie (een menging van functies met uiteenlopende warmtebehoefte resulteert in de minste schommelingen).	ACTIVITEITEN -richtlijn 2012/27/EU (EER): opleggen opmaak warmtekaart & ontwikkeling beleidskader warmtenetten		BEVOEGDHEDEN -opmaak beleidskader warmtenetten (conform richtlijn 2012/27/EU) -netten voor warmtevoorziening op afstand -opmaak warmtekaart -investeringen in aansluitingssytemen bedrijventerreinen en woonclusters (PMV) -probleem wetgeving onderdoorgang van publieke ruimte		ACTIVITEITEN -premies voor warmtepomp			-Bijzondere aandacht voor perverse effecten is cruciaal. Bij het valoriseren van restwarmte dreigt restwarmte een doel op zich te worden - terwijl het doel vanuit klimaatoogpunt bijvoorbeeld moet zijn om de totale hoeveelheid restwarmte te doen afnemen. Het ruimtelijk beleid kan op deze (potentiële) conflicten inspelen. <u>bijv. isolatieprestaties woningbouw worden teruggeschroefd om de warmtevraag van de woningen hoog genoeg te houden en het warmtenet op die manier rendabel te maken</u> -afstemming op Vlaams niveau met ruimtelijk woonebeleid (woningbouw evolueert naar passiefbouw = te kleine warmtevraag voor uitbouw warmtenet) -afstemming op Vlaams niveau met ruimtelijk-economisch beleid en beleid grootschalige investeringsprogramma's (warmtenetten moeten sowieso ingeschakeld worden in hoogcalorische gebieden) -aandacht voor ruimtelijke kwaliteit bij de uitbouw van nieuwe bovengrondse programma's
Benutten van biomassa voor energieproductie	De productie van brandstoffen uit biomassa wordt actief ondersteund. Deze biomassa kan worden verkregen als zijnde een landbouwproduct of als zijnde reststromen uit landbouw, natuurbeheer enzovoort. Het eerste legt een claim op de landbouwgrond die ook voor voedselproductie wordt gebruikt, het tweede is een ruimtevraag.	BEVOEGDHEDEN - <i>zie schema landbouwbeleid</i> -algemene doelstellingen hernieuwbare energie, waaronder biobrandstoffen ACTIVITEITEN -richtlijn 2009/28/EG: tegen 2020 min. 10% hernieuwbare energie sector vervoer, waaronder biobrandstoffen -opleggen duurzaamheidsmaatregelen biomassa voor biobrandstoffen (afbouw eerste generatie) -financiering pilootprojecten energie uit biomassa (Interreg)	BEVOEGDHEDEN -vertalen Europese verplichtingen (bijmengplicht, vrijstelling accijnzen) ACTIVITEITEN -opmaak nationaal actieplan alternatieve transportbrandstoffen -opvolgen en participatie in investeringsprojecten voor grote biomassainstallaties <u>bijv. in haven van Antwerpen</u>	BEVOEGDHEDEN - <i>zie schema landbouwbeleid</i> -zie milieubeleid (wetgeving voor vergunningsaanvragen productie-installaties) ACTIVITEITEN -actieplan biomassa(rest)stromen (OVAM)			-vmm -OVAM		-geen coördinatie op Vlaams niveau gezien klemtoon op federale niveau (opportuniteit?) -afstemming federaal biomassaproject met landbouw (benutten reststromen), mobiliteit (transport biomassa) en klimaat (gezien potentieel conflict) -afstemming met verplichte braakperiode i.k.v. akkerbouwsteunregeling Europese landbouwbeleid
	Andere mogelijkheden voor het aanwenden van biomassa zijn verbranding of vergisting . De ruimtelijke impact volgt enerzijds uit de bouw van een installatie en de kenmerken van die installatie (volume, geur, zicht...) en anderzijds uit de ruimtevragen wat de biomassarestromen betreft (bijv. opstarten houtkantenbeheer, verzamelen landbouwgewasresten...). <u>In het algemeen is deze ruimtevraag lokaal of bovenlokaal van aard. Projecten die dat schaalniveau overstijgen zijn weinig waarschijnlijk.</u>			ACTIVITEITEN -actieplan biomassa(rest)stromen (OVAM)	BEVOEGDHEDEN -verlening milieuvergunning	BEVOEGDHEDEN -verlening stedenbouwkundige vergunning			-afstemming Vlaams biomassaproject met landbouw (benutten reststromen), mobiliteit (transport biomassa) en klimaat (gezien potentieel conflict, bijv. houtpellets zorgen voor meer fijn stof dan aardgasverwarming) en natuur/milieu (OS-gehalte bodem, bescherming tegen erosie... wanneer gewasresten worden weggenomen en strooisellaag afneemt) -afstemming met natuur voor landschappelijke opportuniteiten (landschapsbeheer) -conflict tussen nabijheid van installaties en ruimtelijke milieuwetgeving -vandaag speelt Vlaanderen niet in op dit biomassaverhaal

Benutten van wind, zon en water voor energieproductie	<p>De productie van windenergie kan zowel op zee als aan land gebeuren. Op het land houdt de bouw van winmolens een ruimtevraag in (medegebruik landbouwgebied, langs lijninfrastructuur...) en ook een ruimteclaim (verschillende andere bovengrondse inrichtingen zijn niet mogelijk uit veiligheidsoverwegingen). De ruimtevraag kan ook anders gelezen worden: de uitbouw van windmolens vergt het niet-realiseren van woningen, industrie enzovoort. Ook op zee neemt de bouw van windmolens ruimte in. <u>Er wordt steeds dieper gebouwd op de randen van zandbanken, en op lange termijn zijn drijvende constructies denkbaar.</u></p>		<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-offshore-windenergie</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-netbeheerders voorzien aansluitingen voor netinjectie windmolens (afgestemd met beoordeling vergunning)</p>	<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-hoofdlijnen van het windenergiebeleid</p> <p>-verlening stedenbouwkundige vergunning</p> <p>-omgevingsvergunning: alle aanvragen met meer dan 4 windmolens (stedenbouw+milieu)</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-financiële ondersteuningsmechanismen</p> <p>-clichering windmolens in agrarisch gebied (2008)</p>	<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-provinciale ruimtelijke structuurplannen en bijhorende visie</p> <p>-verlening milieuvergunning</p> <p>-omgevingsvergunning: alle aanvragen t.e.m. 4 windmolens (stedenbouw+milieu)</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-opmaak provinciale visie met zoekzones voor inplanting grote turbines (is een advies en suggestie aan Vlaams gewest om te gebruiken bij de beoordeling van stedenbouwkundige vergunningsaanvragen)</p>	<p>-interdepartementale windwerkgroep (was vanaf 2006 vooral een extra adviesorgaan voor vergunningaanvragen dat probeerde om adviezen te bundelen - vandaag tracht men de activiteiten te heroriënteren naar het actief formuleren van beleidsaanbevelingen, opnieuw op een geïntegreerde manier)</p>	<p>-fast lane windenergie om bouw van windmolens te versnellen</p>	<p>-afstemming offshore windenergie met visserij, ruimtelijke economie (scheepvaart, ontginning) en toerisme (beleving kust)</p> <p>-afstemming met ruimtelijke economie en grootschalige investeringsprogramma's (luchthavens als conflict, bepaalde consumerende programma's als synergie)</p> <p>-afstemming met natuur- en milieu (vogelbescherming)</p> <p>-afstemming met landbouw (synergie akkerbouw, conflict veeteelt)</p>
	<p>De productie van zonne-energie gebeurt meestal op particulier niveau, in de vorm van meervoudig ruimtegebruik. <u>De ruimtevragen zijn in dat geval weinig relevant op Vlaams bestuursniveau. Zonneparken (op de grond) houden wel grotere ruimteclaims in, maar deze worden in Vlaanderen enkel ontwikkeld op een beperkt aantal restgronden. Tijdelijke zonneparken zijn op termijn mogelijks wel denkbaar (bijvoorbeeld op verlaten industrieterreinen).</u></p>			<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-financiële ondersteuningsmechanismen</p> <p>-investeringen in grote installaties (PMV)</p> <p>-vrijstellingsregelingsregeling zonnepanelen codex RO (2010)</p>				
	<p><u>De productie van energie uit waterkracht (verval) beperkt zich tot een aantal lokale projecten en potenties.</u></p> <p><u>bijv. in- en uitstroom van een GOG, sluisencomplex... vaak met eigen aanwending van de geproduceerde energie</u></p> <p><u>De technologieën die gebruik maken van waterkracht uit stroming, golfing en getijden zijn vaak ruimtelijk niet van toepassing in Vlaanderen, of staan nog in hun kinderschoenen waardoor een inschatting van de ruimtevraag op dit ogenblik niet mogelijk is.</u></p>							
Inzetten op energie-efficiëntie	<p>Verschillende beleidsmaatregelen uit andere domeinen hebben een impact op energie-efficiëntie. <u>bijv. woonbeleid, mobiliteitsbeleid, knooppuntenbeleid...</u></p> <p>Deze relatie werkt ook in de andere richting: het aanpassen van beleidsaspecten van andere domeinen om energie-efficiëntiedoelstellingen van het energiebeleid te bereiken. Naast heel wat niet-ruimtelijke aspecten (vaak fiscaal, bijv. kilometervergoeding), zijn ook maatregelen met ruimtelijke aspecten denkbaar (aanwenden zonnenergie in verkavelingsvergunningen, aanpassen oude verkavelingsvoorschriften...).</p>	<p>WERKKADER</p> <p>-richtlijn 2010/31/EU: 20% minder verbruik door o.a. energie-efficiëntie in gebouwen</p>		<p>WERKKADER</p> <p>-REG</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-investeringen energiebesparing overheidsgebouwen (PMV)</p> <p>-stimuleren energiebesparing bij kmo's (PMV)</p>		<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-verlening verkavelingsvergunning</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-premies voor renovatie</p>	<p>-duurzaamheidsmonitor wijken</p> <p>-energietoets als onderdeel van stedenbouwkundige vergunning (concept)</p>	<p>-verkenning mogelijkheden differentiatie renovatiemaatregelen o.b.v. woonbeleid (waar afbraak? waar renovatie? waar vervangbouw?)</p>

5.1.3. Platteland

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN	INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INTEGRATIE / AFSTEMMING INSTITUTIONEEL INSTRUMENTEEL		AANDACHTSPUNTEN
ALGEMEEN (niet-exhaustief)										
Gebiedsgericht verzoenen van diverse ruimtevragen in de open ruimte, in het bijzonder in randstedelijke gebieden, met aandacht voor omgevingskwaliteit en duurzaamheid.			BEVOEGDHEDEN -GLB, met daaronder ook plattelandsontwikkeling (2de pijler) ACTIVITEITEN -financiering plattelandsontwikkeling (ELFPO) -financiering regionale projecten via Interreg, EFRO doelstelling 2, Life+		BEVOEGDHEDEN -concretiseren ELFPO in Vlaams beleidsplan (PDPO) WERKKADER -Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III, 2014-2020) -Vlaams plattelandsfonds (= extra Vlaamse middelen voor plattelandsgemeenten) ACTIVITEITEN -subsidiering duurzame investeringen in land- en tuinbouw (VLIF, zie schema landbouw) -uitbouw eengemaakte gebiedsgerichte beheerplanning voor landschap, bos en natuur -uitwerking LOB	WERKKADER -provinciale plattelandsbeleidsplannen ACTIVITEITEN -provinciaal plattelandslotet -medebeheer, co-financiering, ondersteuning en/of begeleiding van concrete projecten PDPO	ACTIVITEITEN -verschillende projecten Merode, De Wijers, Schelde-Leie, Gooik, Schelde-Landschapspark... (provincie neemt dit nu wat over)	-IPO -VLM en programma commissie landinrichting -regionaal landschap vzw	-landinrichtingsprojecten -instrumentenkoffer VLM -decreet landinrichting	-nood aan gebiedsgerichte programmerie op hoger schaalniveau dan de (boven)lokale inrichtingsprojecten -aandacht voor complementariteit van (boven)lokale landinrichtingsprojecten (vaak VLM) en stedelijke inrichtingsprojecten (geen bevoegdheid van VLM) -aandacht voor randstedelijke gebieden waar provincies niet sterk staan om plattelandsbeleid te voeren -aandacht voor het aanleveren van methodieken die door lagere bestuursniveaus gebruikt kunnen worden -onderzoeken van een ruimteneutraal kader als basis voor ruimtelijke ontwikkelingen ('dit zou een sterke hefboom kunnen zijn en ook nieuwe oplossingenregisters opentrekken')
CONCREET										
Een van de hoofdpijlers van het plattelandsbeleid is het streven naar ruimtelijke kwaliteit, op het platteland en in de dorpen van het platteland.	-gaafheid van het landschap (tegengaan verrommeling, landschappelijke integratie van functies) -rust (lawaaibeheersing) -...	ACTIVITEITEN -financiering pilootprojecten (bijv. STeR)			WERKKADER -RSV (erg kwantitatief) -BRV (poging stuk kwalitatiever)		BEVOEGDHEDEN -veel zaken zijn aan gemeenten overgelaten, en deze zitten vaak met de handen in het haar	-provinciale kwaliteitskamer platteland		-aandacht voor ondersteunende rol RV (op heden is het erg moeilijk om gemeenten bij te staan in dit beleid, bijv. mogelijkheden van voorbeeldboeken zijn beperkt)
Vrijwaren van de open ruimte & van de beroepslandbouw in landbouwgebieden met strategisch karakter.	Heel wat andere beleidsdomeinen en -programma's maken ook aanspraak op deze gebieden. Bovendien stijgen de grondprijzen van landbouwgronden in randstedelijke gebieden naar niveaus die het verdienmodel van de traditionele beroepslandbouw overstijgen. - -instandhoudingsdoelstellingen -infrastructuurprojecten -beleid signaalgebieden -... zie andere schema's			WERKKADER -omzendbrief RO/2010/01 bescherming HAG				-AGNABIO (samenwerkingsverband LNE & LV) -regionaal landschap vzw		-tegenwerken van de ongewenste drukfactoren in landbouwgebied met strategisch karakter -afstemming met landbouwbeleid (HAG) gezien plattelandsbeleid hier bijzonder moeilijk ligt
Multifunctionele inrichting van het platteland	De paardenhouderij krijgt een plaats in het pattelandsbeleid. Het hergebruik van leegstaande gebouwen wordt gestimuleerd.			WERKKADER -vlaams actieplan voor de paardenhouderij				-Vlaams paardenloket		-aandacht voor wetgevend ruimtelijk kader
	Energieproductie op het platteland wordt ondersteund. zie schema energiebeleid			WERKKADER -bezig met ontwikkeling kader voor wat toegelaten kan worden in leegstaande gebouwen						
	Landbouwbedrijven worden ondersteund bij de verbreding van hun activiteiten naar toerisme en recreatie. bijv. uitbouw kleinschalige verblijfsaccommodatie op het landbouwbedrijf bijv. verkoop hoeveproducten op het landbouwbedrijf			ACTIVITEITEN -subsidiering van infrastructuur via VLIF						
	Het platteland wordt uitgerust met de nodige infrastructuur voor het uitbouwen/opvangen van toerisme en recreatie. bijv. parkeerruimte bij monumenten bijv. uitbouw van fiets- en wandelnetwerken bijv. aanleg kleine recreatieve elementen			ACTIVITEITEN -strategisch beleidsplan toerisme 2020 -strategisch plan korte keten						
	Het platteland wordt uitgerust met de nodige infrastructuur voor het uitbouwen/opvangen van toerisme en recreatie. bijv. parkeerruimte bij monumenten bijv. uitbouw van fiets- en wandelnetwerken bijv. aanleg kleine recreatieve elementen			WERKKADER -mobiliteitsplan Vlaanderen -RSV	BEVOEGDHEDEN -deputatie draagt bevoegdheden in wet buurtwegen WERKKADER -provinciaal ruimtelijk structuurplan -beleidskader trage wegen	BEVOEGDHEDEN -gemeentelijk ruimtelijke structuurplan ACTIVITEITEN -opmaak (boven)gemeentelijke mobiliteitsplannen -concreet beleid trage wegen	-trage wegen vzw			
	Ondernemerschap op het platteland moet worden ondersteund ('creatie van gedifferentieerde maar rechtzekerere bedrijfshuisvestingsmogelijkheden op maat van landelijke gemeenten'). Dit moet gebeuren zonder afbreuk te doen aan de agrarische functie van dat platteland.									
Er wordt gestreefd naar leefbare dorpen op het plateland.	Het platteland levert een reeks natuurlijke diensten. Deze diensten worden gevrijwaard en versterkt. bijv. waterbeheer, bodembeheer... zie schema landbouwbeleid en schema natuur- en milieubeleid							-AGNABIO (samenwerkingsverband LNE & LV) -regionaal landschap vzw	-beheerovereenkomsten -geïntegreerde beheerovereenkomst landschap, natuur en bos (in toekomst)	
	Uitbouw van een minimale dienstverlening inzake mobiliteit, m.n. de uitbouw van alternatieven voor privaat autoverkeer				ACTIVITEITEN -initiatieven in het kader van geïntegreerde dorpsontwikkelingsvisies, netwerkvorming, sociale planning en impulsbeleid					-afstemming met mobiliteitsbeleid
	Bewaren van een minimale dienstverlening inzake voorzieningenaanbod, in het bijzonder voor dagelijkse aankopen (bijv. brood), onderwijs...			ACTIVITEITEN -vestigingswet groothandelszaken -financiering pilootproject ZORO						-aandacht voor ruimtelijk ontwikkelingskader op regionaal schaalniveau (welke dropen kunnen groeien, welke niet?) -aandacht voor relatie met ruimtelijk knooppuntenbeleid waarbinnen gestreefd wordt naar concentratie
	Garanderen van een minimumaanbod inzake sociaal woonbeleid, m.n. huurwoningen, sociale woningen...							-regionaal landschap vzw -bosgroepen		

5.1.4. Landbouw

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING						INTEGRATIE / AFSTEMMING		AANDACHTSPUNTEN
		INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS		PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL			
ALGEMEEN (niet-exhaustief)												
		BEVOEGDHEDEN -GLB met 6 doelstellingen (productiviteit verhogen, levensstandaard landbouwers verzekeren, markten stabiliseren, voedselvoorziening veiligstellen & redelijke consumentenprijzen verzekeren) ACTIVITEITEN -sterke verschuiving van middelen uit GLB naar steun met vergoeringsvoorwaarden en naar plattelandontwikkeling	BEVOEGDHEDEN -bundelen gewesten in nationale kaders WERKKADER -RSV en bijhorende planprocessen + BRV -pachtwetgeving -landbouwrampenfonds	BEVOEGDHEDEN -steun aan land- en tuinbouwbedrijven -duurzame landbouw -promotie van voeding -dierenwelzijn WERKKADER -RSV en bijhorende planprocessen + BRV -pachtwetgeving -landbouwrampenfonds		BEVOEGDHEDEN -adviserende rol in verschillende ruimtelijke planningsprocessen + bij verlening milieu- en bouwvergunning -PDPO en opmaak plattlandsbeleidsplan -erfinrichting, proeftuinen, schaderegelingen... WERKKADER -landbouwbeleidsplan -gebiedsgerichte werking -klimaatneutraliteit, klimaatgezondheid	BEVOEGDHEDEN -vergunningenbeleid WERKKADER -landinrichting (o.a. ruilverkavelingen) -klimaatneutraliteit, klimaatgezondheid -burgemeestersconvenant ACTIVITEITEN -ondersteuning van de korte keten -food council (voorbeeld stad Gent)	-provinciale landbouwkamer				
CONCREET												
Vrijwaren van vruchtbare, strategische landbouwgebieden		-planmatige bescherming van vruchtbare, strategische landbouwgebieden -tegengaan versnipperde en zonevreemde ontwikkelingen in deze gebieden -structurele afbouw van de drukfactoren op deze gebieden			WERKKADER -afbakeningsproces AGNAS in uitvoering van het RSV, met o.a. de aanduiding van HAG tussen 2005 en 2009 -beschermende voorschriften codex RO ACTIVITEITEN -subsidiering via VLIF		WERKKADER -bouwbeperkingen in agrarische gebieden d.m.v. stedenbouwkundig verordening (geen differentiatie tussen soorten gebouwen, wel het al dan niet open houden van de ruimte)	-coördinatieplatform AGNAS	-landinrichtingsprojecten -ruilverkavelingen -vergunningenbeleid en uitzonderingsmaatregelen -gemeentelijke verordeningen (ruimtelijk selectief)	-aandacht voor ruimtelijke differentiatie van de beschikbare instrumenten -aandacht voor selectieve aanpak van specifieke drukfactoren (niet eenvoudig met huidige instrumentarium) -aandacht voor groot aantal vrijstellingsmaatregelen binnen vergunningenbeleid -aandacht voor huidige flexibiliteit op het gemeentelijke niveau binnen HAG (wordt gekoesterd)		
Versterking van de landbouw als economische sector.		De overheid zet sterk in op de export van landbouwproducten. Dit beleid heeft ook een ruimtelijk weerslag in termen van intensivering en schaalvergroting. bijv. schaalvergroting brengt nood aan grote, aaneengesloten landbouwpercelen met zich mee, nood aan erosiebestrijdingsmaatregelen...		BEVOEGDHEDEN -algemeen exportbeleid	BEVOEGDHEDEN -exportbeleid binnen landbouwbeleid ACTIVITEITEN -investeringen via FIT -exportbeleid VLAM -promotie via VLAM			-Belgisch en Europees ketenoverleg		-relatie met andere beleidsdomeinen als klimaat of natuur en milieu is vaak in termen van compensatie (met grote budgettaire impact van bijv. beheermaatregelen voor groenere landbouw) -mogelijke synergie met energie en klimaat bij aanwendig van gewasresiduen en mestoverschotten voor energieproductie -mogelijke synergie met ruimtelijke economie bij uitbouw van gespecialiseerde landbouwclusters		
		Daarnaast wordt ook ingezet op korteketenverkoop. Ook dit beleid heeft een ruimtelijke weerslag. bijv. toegankelijkheid van het landbouwbedrijf voor consumenten			ACTIVITEITEN -strategisch plan korte keten -promotie via VLAM			-Belgisch ketenoverleg		-synergie met klimaat en mobiliteit wat betreft beperking aantal voertuigkilometers (vacuüm stedelijke distributie) -potentiële synergie met natuur en milieu voor bestrijden erosie en opkrikken biodiversiteit gezien teeltmethode en kleinschalige(re) bedrijfsvoering -aandacht voor afstemming met het plattelandbeleid		
Thematische doelstellingen -ecologie -energie -klimaat -platteland		Ecologisch-lanschappelijke maatregelen -creatie van ecologische aandachtzones: aanleg van perceesranden en gemengde grasstroken gericht op akkervogels -herstel van KLE -beschermen en versterken duurzame relatie landbouw-natuur op HNVF (vaak graslanden) -... Terugdringen emissies water en lucht -verduurzaming wat de impact op (de kwaliteit van) oppervlakte- en grondwater betreft -afbouw van stikstofemissies, zeker nabij SBZ -... Bodembescherming -aanpak bodemerosie, bodemverarming, bodemverichting...	WERKKADER -nitraatrichtlijn 91/676/EEG -KRLW 2000/60/EG ACTIVITEITEN -algemene richtlijnen RIO+20 en 7de milieuoactieprogramma -subsidies en randvoorwaarden van het GLB		WERKKADER -AGNAS en aanduiding VEN (en NVWG uit RSV) -PDPO III -MAP en mestdecreet -erosiebesluit ACTIVITEITEN -investeringen in niet-productieve investeringen in water- en bodembeheer via VLIF -PAS-beleid -financiering van investeringen in landbouwinfrastructuur voor duurzaam bodembeheer via VLIF bijv. niet-kerende ploegen -subsidies voor niet-productieve investeringen in water- en bodembeheer via VLIF -opmaak praktijkgids gewasbescherming en praktijkgids bemesting (ter vervanging van code goede landbouwpraktijk)		BEVOEGDHEDEN -opmaak erosiebestrijdingsplan -uitvoeren kleinschalige erosiebestrijdingswerken bijv. inrichten bufferstroken langs waterlopen -aanstellen erosiecoördinator	-coördinatieplatform AGNAS -AGNABIO (samenwerkingsverband LNE & LV) -regiebureau PAS	-voorwaarden gekoppeld aan inkomenssteun (impact beperkt tot wie deze steun ontvangt) -aanduiding MAP focusgebieden -landinrichtingsprojecten -praktijkgids gewasbescherming en praktijkgids bemesting (ter vervanging van code goede landbouwpraktijk)	-ontwikkelen nodige instrument(en) voor projectmatig oplossen van problemen veroorzaakt door grondverschuivingen (d.m.v. gemeentelijk actieplan > dit vergt subsidiebesluit voor gemeentelijke pilootprojecten) -aandacht voor relatie MAP uitrijregelingen en situatie op terrein (door koppeling aan bestemmingsplan mist MAP soms relevantie op terrein)		
		Stimuleren van energieproductie in de landbouw -ondersteuning uitbouw WKK, zonnepanelen, windturbines en vergistingsinstallaties (enkel indien deze ook ten goede komen aan de landbouwer)			ACTIVITEITEN -versoepeling codex RO: windmolen in landbouwgebied in de meeste gevallen mogelijk -aanwenden klimaatfondsen voor investeringen in restwarmte en kleinschalige vergisting		ACTIVITEITEN -voorschriften in bestemmingsplannen ter bevordering/afremming/kadering van uitbouw energieproductie		-beheerovereenkomsten, bijv. voor medegebruik windmolen	afstemming met klimaatbeleid en natuur en milieu bijv. aanwenden gewasresten mag geen bodemverarming impliceren, productie biobrandstoffen kan voedselproductie onderdrukken... -aandacht voor feit dat ontwikkelingskader windmolens sterk in richting van stedelijke infrastructuur wijzen, hoewel synergie in open ruimte zeker ook mogelijk is -onderzoek naar ecologische potenties van energiegewasproducties bijv. kortetoomloophout, olifantengras... hebben ecologische waarde		
		Vermindering van de impact van landbouw op klimaatverandering -onderzoek naar			BEVOEGDHEDEN -Vlaams Klimaatbeleidsplan, deel landbouw ACTIVITEITEN -subsidiering investering in klimaatvriendelijke landbouwinfrastructuur via VLIF			-coördinatieplatform AGNAS		-omgekeerd: aanpassen van de landbouw aan klimaatverandering? bijv. blauwe dooradering tegen droogtestress		
Afstemming met het plattlandsbeleid zie schema plattlandsbeleid		ACTIVITEITEN -afbouw 1e pijler GLB (directe inkomenssteun) en verschuiving naar 2de pijler (plattlandsontwikkeling)				ACTIVITEITEN -ondersteuning verbreding en multifunctionele landbouw binnen de gebiedsgerichte werking -landschappelijke integratie binnen de gebiedsgerichte werking		-landbouwbeleid wordt betrokken bij integratieoefeningen platteland (en legt daar vooral klemtoon op economische leefbaarheid)	-landinrichtingsprojecten			

Deelsectorspecifiek beleid	Ondersteuning en verduurzaming van de glastuinbouw			ACTIVITEITEN -middelen uit PDPO III	ACTIVITEITEN -gebiedsgericht strategisch project			-landinrichtingsprojecten	-synergie met energie- en klimaatbeleid mogelijk (cascadeprincipe warmte), en ruimtelijk-economisch beleid (gespecialiseerde clusters) -aandacht voor 'conflict' grondgebonden en niet-grondgebonden glastuinbouw en onderzoek naar alternatieve locaties voor niet-grondgebonden glastuinbouw bijv. tijdelijk grondgebruik
	Ondersteuning en verduurzaming van de visserijsector	BEVOEGDHEDEN -GVB (o.a. beperken visserij-inspanning en technische normen) ACTIVITEITEN -uitbouw geïntegreerd maritiem beleid		BEVOEGDHEDEN -regionalisering van het GVB voor de Noordzee ACTIVITEITEN				-uitbouw geïntegreerd maritiem beleid door EU -maritiem ruimtelijk plan	-afstemming met offshore energieproductie

5.1.5. Natuur & milieu

VISIE / DOELSTELLING		RUIMTEVRAGEN	BOUWSTENEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING					INTEGRATIE / AFSTEMMING		
			INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL	AANDACHTSPUNTEN
ALGEMEEN										
			BEVOEGDHEDEN -uitzetten thematisch werkkader en implementatie richtlijnen WERKKADER -nieuwe project-MER richtlijn -2014/52/EU (omzettingsdeadline 2017) -green infrastructure strategy -Roadmap to a Resource Efficient Europe -implementatieplan Johannesburg (Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling) -VN-Millenniumdoelstelling 7 (bescherming van het leefmilieu) -Europese strategie Duurzame Ontwikkeling -Europese biodiversiteitsstraegie 2020 -7de MAP -ETAP	BEVOEGDHEDEN -nuclear afval, ecotaksen... WERKKADER -Nationale Belgische Biodiversiteitsstrategie 2006-2016 -federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2015	BEVOEGDHEDEN -zwaartepunt van natuur- en milieubeleid ACTIVITEITEN -milieuwetgeving VLAREM -decreet milieuvergunningen WERKKADER -mer	BEVOEGDHEDEN -provinciale structuurplanning -vroeger: afbakening van en het uitwerken van een beleid rond natuurverbindingsgebieden -beoordelen milieuvergunningsaanvragen van klasse 1-bedrijven + behandelen beroepen tegen beslissingen van schepencolleges over klasse 2-bedrijven -‘gebiedsgericht’ natuurbeleid is sterk naar de provicies doorgeschoven ACTIVITEITEN -subsidiering bosgroepen	BEVOEGDHEDEN -beoordelen klasse 2- milieuvergunningaanvragen -afval (vaak intercommunales) WERKKADERS -bosgroepen vzw -regionaal landschap vzw	-CCIM	-mer -stadsmonitor -landinrichting en instrumentenkoffer VLM -beheerovereenkomsten -gestructureerd doelgroepenbeleid en convenanten -zorgplicht natuur (iedereen) -natuurtoets (beoordeling vergunningverlenende overheid) -habitattoets (passende beoordeling initiatiefnemer + beoordeling vergunningverlenende overheid) -soortentoets (initiatiefnemer)	-voor duurzaamheidscriteria wordt gefocust op internationaal of Europees implementatieniveau bijv. criteria voor ecodesign, duurzame biobrandstoffen, duurzaam hout, duurzame voedselproductie, groene overheidsaankopen... -afstemming tussen diverse Vlaamse beleidsdomeinen en het Europese beleidsdomein natuur- en milieu (Vlaamse doelstellingen rechtstreeks afgeleid van wat op Europees niveau wordt overeengekomen) -MINA stuurt aan op uitbreiding landbouwareaal voor uitbouw duurzame landbouw -verankering ecosysteemdienstenbenadering
CONCREET										
Er wordt gestreefd naar een landdegradatieneutraal Vlaanderen.	Erosie en grondverschuivingen worden vermeden door oorzaken aan te pakken. Daarnaast worden ook de gevolgen bestreden door inrichtingsmaatregelen. Bodemverdichting wordt vermeden. In de praktijk is het huidige bodembeleid vooral gericht op het behoud van de huidige situatie. zie ook schema landbouwbeleid	ACTIVITEITEN -algemene richtlijnen RIO+20 en 7de milieuactieprogramma -subsidies en randvoorwaarden van het GLB WERKKADER -ontwerpkaderrichtlijn bodembescherming (maar dus (nog) geen hard juridisch kader)		WERKKADER -erosiebesluit		BEVOEGDHEDEN -opmaak erosiebestrijdingsplan -uitvoeren kleinschalige erosiebestrijdingswerken bijv. inrichten bufferstroken langs waterlopen -aanstellen erosiecoördinator -hanshavingsbeleid		-beheerovereenkomsten erosie -ruilverkavelingen -landinrichting -erosiecoördinator	-afstemming met het Vlaamse landbouwbeleid opdat landbouwmodel aangepast wordt een erosieproblematiek -ontwikkelen nodige instrument(en) voor projectmatig oplossen van problemen veroorzaakt door grondverschuivingen (d.m.v. gemeentelijk actieplan > dit vergt subsidiebesluit voor gemeentelijke pilotprojecten)	
Bodemherstel is wenselijk waar de bodemkwaliteit ernstig verstoord is. Historische bodemverontreiding wordt gesaneerd met 2036 als tijdshorizon.	De overheid streeft een ambtshalve bodemsanering na voor scholen, ziekenhuizen, rusthuizen en gasfabrieken. Verontreinigde gebieden worden plaats per plaats aangepakt, waar mogelijk in combinatie met andere financierders Aanpak bodemverzuring ter hoogte van SBZ zie ook onder depositie			BEVOEGDHEDEN -bodemsanering om eigen initiatief bij marktfalen WERKKADER -bodemdecreet en uitvoeringsbesluit VLAREBO -oprichting sectorale bodemsaneringsfondsen bijv. bofas (tankstations) en vlabotext (droogkuissector).. ACTIVITEITEN -projectfinanciering brownfieldontwikkeling (PMV)			-OVAM -sectorale saneringsfondsen	-sectorale saneringsfondsen -brownfieldontwikkeling via brownfieldconvenanten	-synergie met ruimtelijke economie (vrijgekomen ruimte voor bijv. bedrijvigheid) (semi-)industriële locaties kunnen in geïntegreerde saneringsprojecten herontwikkeld worden (bv. bij brownfields) -sterke synergie mogelijk met klimaatbeleid, o.a. bij hoger gehalte OS (meer koolstofixatie, meer waterinfiltratie, meer watervasthouding en bescherming tegen hittestress...), en op langere termijn ook met landbouw -aandacht voor vraagstuk of woonontwikkelingen op brownfieldlocaties naast financieel interessant ook functioneel-ruimtelijk de meest interessante locaties	
Ruimte voor water	Protectieve maatregelen bijv. kunstmatige maatregelen: stuwen, pompstations, dijken... bijv. ecologische herstelmaatregelen: structuurherstel waterlopen, natuurvriendelijke inrichting van oevers, slibruiming... Preventieve maatregelen bijv. resiliënt bouwen, vermijden van verharding Aanpak van signaalgebieden (hier kan tegenstrijdigheid bestaan tussen geldende bestemmingsvoorschriften en belangen van het watersysteem) opdat huidige waterbergend vermogen minstens behouden kan blijven Herlokaliseren	ACTIVITEITEN -uitbouwen strategie waterschaarste (COM(2007) 414) ACTIVITEITEN -KRW		WERKKADER -PAS: koppeling milieuvergunningverlening landbouwbedrijven aan afbouw van de milieupact -VLAREM ACTIVITEITEN -maatregelen voor de zwaarst getroffen landbouwbedrijven (de 'rode' bedrijven) bedrijfsbegeleiding, -verplaatsing, -reconversie, -beëindiging...		BEVOEGDHEID -beheer waterlopen tweede categorie BEVOEGDHEDEN -beheer grondwater & onbevaarbare waterlopen eerste categorie (VMM) ACTIVITEITEN -Sigmaplan BEVOEGDHEDEN -beoordelen vergunningsaanvragen ACTIVITEITEN -decreet IWB ACTIVITEITEN -toepassen watertoets -uitzetten vervolgtrajecten voor de signaalgebieden (vanaf 2013) (bepalen ontwikkelingsperspectief, initiatiefnemend bestuur en te hanteren instrument) -financieel ondersteunen van planlastenkost die door provincies en gemeenten wordt gedragen na herbestedingen in signaalgebieden (Rubiconfonds)	BEVOEGDHEID -beheer waterlopen tweede categorie BEVOEGDHEDEN -beheer waterlopen derde categorie en grachten -beheer onbevaarbare waterlopen tweede en derde categorie (polders&wateringen) BEVOEGDHEDEN -verlenen milieu- en stedenbouwkundige vergunningen ACTIVITEITEN -toepassen watertoets	BEVOEGDHEDEN -waterloket -CIW (niveau stroomgebieden) -bekkenbestuur, bekkenraad & bekkensecretariaat -polders en wateringen (afschaffing) BEVOEGDHEDEN -meldingen en vergunningen grondwater -verordening inzake waterdoorlaatbare verhardingen, verordening groendaken, installatie van regenwaterput en/of infiltratievoorziening bij nieuw- en/of vernieuwbouw... ACTIVITEITEN -toepassen watertoets -aanduiden en evalueren van signaalgebieden op niveau van de bekkens (2008-2013)	-bekenbeheerplannen -stroomgebiedbeheerplannen (incl/ overstromingsrisicobeheerplann en) -watertoets(-adviezen) -afbakeningsprocessen RO -stedenbouwkundige voorschriften -ruilverkavelingen water -landinrichting -planbaten en planschade -zoneringsplannen rioleringsnet	-aandacht voor ecosysteemdienstenbenadering -aandacht voor de fundioneel-ruimtelijke kwaliteit bij de uitvoering van de concrete trajecten voor signaalgebieden -nood aan algemeen beleidsakder om verdere bodemverharding te voorkomen en lokale infiltratie en ontharding te stimuleren -op vandaag bestaat geen groot beleid inzake herlokalisatie, maar op LT is dit wenselijk
Het milieubeleid streeft naar een goede waterkwaliteit. Zo moeten minstens 50% van de oppervlaktewaterlichamen een goede kwalitatieve toestand hebben (2021).	Afvalwater wordt ingezameld door de uitbouw van een uitgebreid rioleringsnet, met collectoren en RWZI's. De landbouw heeft een grote impact op de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater. Beleid rond stikstof en fosfaat moet deze impact aanpakken.	WERKKADER -richtlijn 91/271/EEG behandeling stedelijk afvalwater -KRLW WERKKADER -nitraatrichtlijn 91/676/EEG -KRLW 2000/60/EG		ACTIVITEITEN -bouwen, exploiteren en financieren van rioolwaterzuiveringsinfrastructuur (Aquafin) -aansturen uitbouw (boven)gemeentelijke rioleringsnet + toezichthouding (VMM) -aanbieden begeleiding bij afkoppeling waar dit economisch en ecologisch zinvol is -opmaak zoneringsplannen die duidelijkheid bieden over toekomstige ontwikkeling rioleringsnet -financiering waterzuivering, in PPS-constructie met Aquafin nv en lokale overheden			BEVOEGDHEDEN -verordening gescheiden afvoer bij verkavellingen, bedrijfsgebouwen, openbare gebouwen ACTIVITEITEN -bovengemeentelijke optimalisatieprogramma's (gefinancierd door VL) -cofinanciering waterzuivering	-CVBB	-afstemming mestbeleid met andere instrumenten uit het landbouw- en milieubeleid zoals ecologisch focusgebied, beheerovereenkomsten, erosiebeleid en landinrichting -sluiten van nutriëntenkringlopen (afstemming met energiebeleid > vergisting van dierelijke mest?) -MINA suggereert gebiedsgericht beleid voor MAP	

	<p>Drinkwatervoorraden en -voorzieningen genieten speciale bescherming. De normen evolueren naar een strenger kader.</p> <p>Aanpak verdroging</p>			<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-controle drinkwaterproductie en -distributie (VMM)</p>			-drinkwatermaatschappijen	-Water Safety Plans van de drinkwatermaatschappijen	
				<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-vmm</p>					
Er wordt gestreefd naar een milieuverantwoorde productie en consumptie .	<p>Het gebruik van primaire grondstoffen en materialen wordt waar mogelijk vervangen door de inzet van alternatieven. Dit vergt een duurzaam beheer van afvalstoffen, gefocust op het sluiten van kringlopen (cradle to cradle)/</p> <p>Eco-efficiëntie van sectoren</p>	<p>WERKKADER</p> <p>-kaderrichtlijn afvalstoffen 2008/98/EG</p>		<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-materialendecreet en uitvoeringsbesluit VLAREM</p> <p>-financiering onderzoek Strategisch Initiatief Materialen (SIM)</p> <p>-transitieprojecten DuWoBo en Plan C</p>		<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-bijhouden afvalstoffenregister</p>		-SU P	-uitbouw bedrijventerreinen waarin kringlopen gesloten worden
								eco-efficiëntiescan ecologiepremie groen investeringsfonds	
	<p>Energieconsumptie en inzet van hernieuwbare energiebronnen</p> <p><i>zie schema energiebeleid</i></p>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	<i>zie schema energiebeleid</i>	
Behoud, herstel en versterking van de biologische diversiteit	<p>Natuur en bos worden beschermd. Speciale beschermingszones worden behouden, hersteld en versterkt door middel van IHD's.</p> <p>-nodige inrichtingen, herbestemmingen, verbeteringen en afbakeningen om 70% van de Europese IHD's te halen (2020)</p> <p>-aanzienlijke toename van beboste oppervlakte en kwaliteit (2020)</p> <p>-verbetering toestand bedreigde en beschermde soortengroepen (2015)</p> <p>-toename areaal kwaliteitsvolle natuur onder effectief natuurbeheer (2015)</p>	<p>WERKKADER</p> <p>-habitatrichtlijn 92/43/EEG: alle lidstaten moeten SBZ afbakenen en IHD nastreven</p>		<p>WERKKADER</p> <p>-decreet natuurbehoud (geïntegreerd bos- en natuurdecreet, inc. uitvoeringsbesluiten)</p> <p>-bosdecreet</p> <p>-groenbestemmingen gewestplan en GRUP's</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-subsidiering aankopen van de erkende terreinbeherende verenigingen</p>	<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-soortenbeleid</p> <p>WERKKADER</p> <p>-groenbestemmingen PRUP</p>	<p>WERKKADER</p> <p>-groenbestemmingen GemRUP</p> <p>-GNOP</p>	-regionale bosgroepen	<p>-natuurbeheerplan</p> <p>-aankoopbeleid</p> <p>-bosbeheerplan (afbouw)</p> <p>-beheerplan natuurreservaten (afbouw)</p> <p>-eengemaakt natuurbeheerplan (landschap, natuur en bos) (in opmaak)</p> <p>-zorgplicht natuur (iedereen)</p> <p>-natuurtoets (beoordeling vergunningverlenende overheid)</p> <p>-habitattoets (passende beoordeling initiatiefnemer + beoordeling vergunningverlenende overheid)</p> <p>-soortentoets (initiatiefnemer)</p>	-evolutie naar grote aandeel geïntegreerd natuurbeheer door ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden
	<p>Het natuur- en milieubeleid beoogt de uitbouw van een groennetwerk. De open landbouwruimte wordt steeds meer ingeschakeld in dit model.</p>			<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-afbakenen van het VEN</p> <p>-stimuleren van eigenaars en grondgebruikers in een natuurverwevingsgebied tot het nemen van maatregelen</p> <p>WERKKADER</p> <p>-Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON), de natuurverwevingsgebieden en natuurverbindingsgebieden</p> <p>-AGNAS</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-decreet natuurbehoud (geïntegreerd bos- en natuurdecreet, inc. uitvoeringsbesluiten)</p>	<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-afbakening en invulling van natuurverbindingsgebieden tussen de spots van het VEN</p>			<p>-HAG als kader en handleiding voor lagere besturen om ruimtelijke beslissingen te nemen in strategische landbouwgebieden</p> <p>-verscherpte natuurtoets van het VEN</p>	-aandacht voor feit dat landinrichting moeilijk is in HAG, natuurverweving moet dus met ander instrumentarium gereëaliseerd worden <u>-aandacht voor bepaalde ecosystemen die deze logica niet volgen , waaronder heide</u>
	<p>Er wordt toegankelijk en nabij groen uitgebouwd - ook in de stad.</p> <p><i>bijv. parken en groene ruimtes, groenpolen naast grooestedelijke gebieden, speelbossen, natuur- en bosgebieden, ecowoonwijken, ecobedrijventerreinen...</i></p> <p>-60% oppervlakteaandeel toegankelijke bossen en natuurreservaten (2015)</p> <p>-1000ha extra speelzones in bossen en natuurreservaten (2015, t.o.v. 2009)</p> <p>-40% stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject (2015)</p>			<p>WERKKADER</p> <p>-visie Harmonisch Park- en Groenbeheer</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-decreet natuurbehoud (geïntegreerd bos- en natuurdecreet, inc. uitvoeringsbesluiten)</p> <p>-informerend project 'natuur in je buurt' (ANB)</p>		<p>WERKKADER</p> <p>-GRS en gemeentelijke RUP's</p> <p>-groenbeleidsplannen</p>		<p>-HPG</p> <p>-Harmonisch Park- en Groenbeheerplan</p> <p>-eengemaakt natuurbeheerplan (in opmaak)</p> <p>-landinrichting (VLM)</p>	-minister streeft grotere samenwerking na tussen RV en VLM
<p>Milieuhinder moet worden vermeden en beperkt. Ook wel: leefkwaliteitsdoelstellingen.</p> <p>-15% minder potentieel ernstig gehinderden door geluidsoverlast door verkeer (2020)</p>	<p>Geluid</p>	<p>WERKKADER</p> <p>-richtlijn 2002/49/EG beheersing omgevingslawaai + verplichting lidstaten tot opmaak geluidskaarten</p>		<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-hoofdlijnen van het ruimtelijk structuurbeleid</p> <p>WERKKADER</p> <p>-afstandsregels VLAREM</p> <p>-integratie stedenbouwkundige en milieuvergunning</p>				-gewestelijk geluidactieplan (in opmaak)	-afstemming met ruimtelijke economie (bijv. luchthavens) cruciaal > ook verticale integratie met federale overheid en samenwerking met BHG vereist
	<p>Geur</p>			<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-afstandsregels VLAREM</p> <p>-integratie stedenbouwkundige en milieuvergunning</p>					
	<p>Hittestress</p>								
<p>Luchtverontreiniging (voornamelijk fijn stof en ozon) en depositie wordt aangepakt.</p> <p>-voldoen aan de Europese normen (2015)</p> <p>-max. 20% areaal natuur met overschrijding kritische lasten verzuring door verzurende depositie</p> <p>-max. 65% areaal natuur met overschrijding kritische lasten vermeting door stikstofdepositie</p>	<p>Het beleid is gericht op een afbouw van de uitstoot van PM10, PM2.5, NO2 en ozon. Dit vergt ingrepen in mobiliteit (zie onder), landbouw (afbouw veestapel, aanpassing staltypes)...</p> <p><i>zie ook schema klimaatbeleid</i></p>	<p>WERKKADER</p> <p>-richtlijn 2001/81/EG nationale emissieplafonds (NEC)</p> <p>-richtlijn 2008/50/EG betreffende luchtkwaliteit en schonere lucht</p> <p>-reductiedoelstellingen LRTAP-verdrag (VN)</p> <p>-andere internationale richtlijnen, bijv. van WGO</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-CAFE-programma (grenswaarden en thematisch beleid)</p>		<p>WERKKADER</p> <p>-NEC-reductieprogramma</p> <p>-luchtkwaliteitsplan</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-wettelijke ondersteuning van de uitbouw van LEZ op lokaal niveau</p>		<p>WERKKADER</p> <p>-stedelijke actieplannen (lage emissiezones)</p> <p><i>bijv. Antwerpen en Gent</i></p>		<p>-MBO's met elektriciteitssector, de chemiesector en glasproducenten</p> <p>-mer</p>	-afstemming met mobiliteit cruciaal om emissies NOx te doen dalen tot aanvaardbaar niveau
	<p>Mobiliteit</p> <p>-vermindering van verplaatsingen</p> <p>-wijzigingen in RO</p> <p>-meer openbaar vervoer</p> <p>-wandelen en fietsen naar hoger niveau tillen</p> <p>-hogere bezettingsgraad en beladingsfactor</p>	<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-CAFE-programma (grenswaarden en thematisch beleid)</p> <p>-reductiedoelstellingen LRTAP-verdrag (VN)</p>		<p>ACTIVITEITEN</p> <p><u>-PAS-beleid (niet enkel landbouw dan ook mobiliteit e.d.)</u></p> <p>-mobiliteitsplan Vlaanderen</p>				-mer	

Natuurlijke rijkdommen worden op duurzame wijze ontgonnen.	oppervlaktedelfstoffen			ACTIVITEITEN -AOD & oppervlaktedelfstoffendecreet & uitvoeringsbesluit Vlareop -grindbeleid & grinddecreet (Limburg)		WERKKADER -BOD's	-beoordelingscommissie landbouwnabestemming voor elk goedgekeurd bijzonder oppervlaktedelfstoffenplan -VLAKO		-nabestemmingen
	diepe ondergrond	ACTIVITEITEN -richtlijn 94/22/EG voor koolwaterstoffen -richtlijn 2009/31/EG voor geologische CCS		ACTIVITEITEN -decreet betreffende de diepe ondergrond bijv. regulerend kader ontginning koolwaterstoffen (vermijden hinder bovengrondeligenaars) -uitwerking juridische kader CCS (in context EU-wetgeving)			-VLAKO	-decreet diepe ondergrond	-afstemming met energie (diepe geothermie)

5.1.6. Wonen

VISIE DOELSTELLINGEN		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING					INTEGRATIE / AFSTEMMING		AANDACHTSPUNTEN
BELEID & RUIMTEVRAGEN		INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL	
ALGEMEEN (niet-exhaustief)		WERKKADER -cohesiebeleid -polycentrisme	BEVOEGDHEDEN -huisvestingsfiscaliteit (deel) ACTIVITEITEN -stimuleren private eigendomsverwerving	BEVOEGDHEDEN -algemene beleidsdoelstellingen' -binnen paritaire commissie decentralisatie wordt onderzocht welke aspecten niet langer sturing op Vlaams niveau vergen -sinds kort private huurwetgeving -huisvestingsfiscaliteit WERKKADER -wooncode (decreet, 1997) -Vlaamse huurcodex (in opmaak) -grond- en pandendecreet -wonen in eigen streek (zie ook uitspraak grondwettelijk hof) -decreet betreffende opdracht van de bevoegdheid inzake het voeren van een specifiek grond- en woonbeleid voor Vlaams-Brabant aan de Provincie Vlaams-Brabant (2014) -RSV & BRV ACTIVITEITEN -territoriaal ontwikkelingsprogramma (TOP) -opvolging strategische projecten -subsidiëringen intergemeentelijke samenwerkingsprojecten ('subsidiekader IGS')	WERKKADER -PRS -Vlaabinvest abp voor wonen in eigen streek (Vlaams-Brabant) ACTIVITEITEN -bepaalde provincies nemen regionaal op en slaan brug tussen wonen en ruimtelijk beleid	BEVOEGDHEDEN -Vlaamse Wooncode duidt de gemeente aan als regisseur van het lokale woonbeleid (art. 28) -stimuleren sociale woningbouw -bewaken woonkwaliteit -ondersteunen woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden WERKKADER -woonbehoeftestudie (in kader opmaak GRS) -GRS -strategische projecten opzetten	-lokaal woonoverleg (bestuur + lokale woonactoren + OCMW) -team ondersteuning lokaal woonbeleid (per provincie) -VVSG	-lokale woonambtenaar -recht van voorkoop, onteigening, erfpachtrecht, recht van opstal... -TOP -strategisch project	-juridische struikelblokken wegwerken voor de uitbouw van alternatieve woonvormen (cohousing, CLT, gestippeld wonen, centraal wonen, samen huren, solidair wonen, Abbeyfield-huizen (senioren), gemeenschapshuizen...) -afstemming met mobiliteit (in eerste instantie fiscaal, maar zeker ook structureel ruimtelijk) cruciaal -aandacht voor de afstemming van wonen en ruimtelijk beleid voorafgaand aan projectdefinities (dus blijv. niet pas in de adviesfase van een RUP) -strategische aanpak van de woonsituatie in grensgebieden (Vlaamse rand, kust, grens Frankrijk en vooral Nederland...)
CONCREET									
Doelgroepdoelstellingen Opvangen demografische trends	Opvangen van een stijgend aantal huishoudens Stimuleren van het vermarkten van gronden			WERKKADER -grond- en pandenbeleid ACTIVITEITEN -actief vermarkten gronden van gemeentebesturen, OCMW's, kerkfabrieken, huisvestingsmaatschappijen, Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest, en het opstarten van inspirerende pilootprojecten -fiscale maatregelen voor activeren van leegstaande panden		WERKKADER -IOP -activeringsheffing (incl. vrijstellingen)		-pilotprojecten -uitwerking van lokale actieplannen (concept)	-afstemmen van het juridisch aanbod aan bouwgrond met de vraag én met de ruimtelijk-kwalitatieve doelstellingen (zie onder) -aandacht voor het bewerkstelligen van inspirerende goede voorbeelden
	Vergrijzing -bouw van woonzorgcomplexen -aanpassen van woningen -wonen gaat samen met zorg- en dienstverlening				ACTIVITEITEN -aanpassingspremie voor ingrepen in woning (Vlaams-Brabant)				-aandacht voor verschil tussen theoretische woonbehoefte en werkelijke situatie (een groot deel geeft aan niet te willen verhuizen)
	Gezinsverdunning -daling aantal kinderen bij gezinnen met kinderen -toename aantal gezinnen zonder kinderen -toename aantal alleenwonenden -toename aantal gezinnen met één ouder -vergrijzing waardoor mensen eerst als koppel en later alleen leven					WERKKADER -gemeentelijke stedenbouwkundige verordeningen leggen appartementisering en opsplitsing woningen in meerdere eenheden aan banden in grote delen van het grondgebied (kernversterking) ACTIVITEITEN -vrijwel universele beleidsambitie om gezinnen aan te trekken			-aandacht voor ruimtelijk beleid rond appartementenbouw -aandacht voor
Doelgroepdoelstellingen Concrete doelgroepen	Sociaal woonbeleid voor gezinnen met een laag inkomen -sociale huurwoning, 43.440 eenheden (2020) -sociale koopwoning, 21.170 eenheden (2020) -sociale kavels, 1.000 eenheden (2020) (bescheiden koop & bescheiden huur verdwijnt)			BEVOEGDHEDEN -VMSW- stimuleren, adviseren en ondersteunen lokale woonactoren + richtlijnen voor sociale woningbouw + kredietverlening lokale woonactoren + infrastructuraanleg bij sociale woningbouwprojecten -inrichten onafhankelijke visitatiecommissies die werking SHM's controleren WERKKADER -financieringsbesluit wonen & procedurebesluit wonen (rechtsbasis, 2012) -opleggen bindend sociaal objectief bij woonprojecten (sociale last voor private woningbouwprojecten geschrapt door Grondwettelijk Hof) = enige aspect van het doelgroepenbeleid met een hard kwantitatief kader ACTIVITEITEN -sociale leningen verschaffen via VWF, VMSW en EKM -verhuur sociale woningen via SVK's -inventarisatie van de gronden van publieke en semipublieke rechtspersonen	ACTIVITEITEN -premies	BEVOEGDHEDEN -realisatie van het sociaal objectief inzake sociale huurwoningen, sociale koopwoningen en kavels (sinds schorsing in decreet een initiatief van de gemeenten) -bouwen sociale woningen (sociale huisvestingsmaatschappijen) -beheer sociale woningen (lokale besturen, Vlaams woningfonds) -realiseren bindend sociaal objectief sommige gemeenten zijn vragende partij voor het blijvend opleggen van het/een sociaal objectief	-agentschap inspectie RWO	-SHM's -SVK's	-aandacht voor betaalbaar wonen in de stad -aandacht voor zeer grote reeks uitzonderingsmaatregelen die sociaal objectief ondermijnen - pervers effect bijkomende aankoop van woonuitbreidingsgebieden door SHM
	Gezinnen -aantrekken van gezinnen impliceert ruimtevraag, zeker in de stadscentra								-aandacht voor alternatieve woonvormen die densiteit (resultierend uit hoge grondprijzen in stad - en wenselijk vanuit knooppuntidee) combineren met woonwens van gezin (woning met buitenruimte) -afstemming met stedenbeleid
	Woonwagenbewoners -uitbouw woonwagenterreinen			WERKKADER -Vlaams Strategisch Plan Woonwagenbewoners 2012-2015 -decreet houdende een subsidie voor investeringen in residentiele woonwagenterreinen en doortrekkersterreinen voor woonwagenbewoners ACTIVITEITEN -subsidieverlening voor de uitbouw van woonwagenterreinen aan provincies, gemeenten, OCMW's, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, VMSW en SHM's	BEVOEGDHEDEN -plannen van doortrekkersterreinen		-Vlaamse woonwagencommissie -provinciale woonwagencommissie		
	Dak- en thuislozen Asielzoekers			ACTIVITEITEN -wijziging codex voor gebruik leegstaande gebouwen (in opmaak)			-samenwerkingsakkoord tussen federale en Vlaamse overheid		
	Studenten						-Vlaams studentenwoningenuitboudoverleg		

Ruimtelijke doelstellingen	<p>Verhogen van het ruimtelijk rendement van de bestaande woongelegenheden</p> <p>-verdichting, renovatie, hergebruik</p> <p>-kleine inbreidingsprojecten</p> <p><i>zie ook schema stedenbeleid</i></p>			<p>WERKKADER</p> <p>-RSV met taakstelling voor wonen, vervanging door BRV</p> <p>-bestemmingsplan met woonzones (planologisch onmiddellijk beschikbaar) en woonreservegebieden</p> <p>(=woonuitbreidingsgebieden + woonaansijdingsgebieden + woonreservegebieden + reservegebieden voor woonwijken)</p>		<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-stadsvernieuwingsprojecten met o.a. initiatie vernieuwbouw door aanpak problematische panden, bijv. hoekpanden</p>		<p>-stadsontwikkelingsbedrijven (sogent, VESPA...)</p> <p>-grond- en pandendecreet</p> <p>-stadsprojecten</p>	<p>-aandacht voor behoud ruimte voor werken in stadsrand</p> <p>-aandacht voor aard van de verdichting (verdichting met mate, dichtheidsbeheer...)</p>
	<p>Nieuwe woningbouwprojecten op geschikte locaties en op kwalitatieve manier</p> <p>-nabijheid van werk, diensten en woonkernen, toegankelijkheid, ruimte voor basisvoorzieningen, verwerving van functies, voldoende openbare ruimte, sociale mix...</p> <p><i>zie ook schema stedenbeleid</i></p>			<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-'verantwoord aansijnden van woonuitbreidingsgebieden'</p> <p>-nieuwe planologische bestemming voor woonuitbreidingsgebieden met overstromingsproblematiek</p> <p>WERKKADER</p> <p>-bestemmingsplan met woonzones (planologisch onmiddellijk beschikbaar) en woonreservegebieden</p> <p>(=woonuitbreidingsgebieden + woonaansijdingsgebieden + woonreservegebieden + reservegebieden voor woonwijken)</p>				<p>-verhandelbare bouwrechten voor woonuitbreidingsgebieden met overstromingsproblematiek (concept)</p>	<p>-afstemming met plattelandsbeleid (groeiperspectief van dorpen)</p> <p>-afstemming met ruimtelijk beleid rond voorzieningen en mobiliteitsbeleid cruciaal (deze 2 factoren beïnvloeden het suburbanisatieproces)</p> <p>-aandacht voor problematiek van grote bouwreserve in buitengebieden i.v.m. huishoudensevolutie</p>
Kwalitatieve doelstellingen	<p>Energie- en renovatiebeleid, zowel voor wat de private als de sociale woningmarkt betreft</p> <p><i>zie ook schema energie</i></p>	<p>WERKKADER</p> <p>-richtlijn 2009/28/EG: verplicht lidstaten opmaak nationaal actieplan 2020 + minimumniveau hernieuwbare energie voor nieuwe gebouwen</p> <p>-richtlijn 2010/31/EU: spoort lidstaten aan nationale plannen op te stellen voor BEN (vanaf 2021 moeten alle nieuwe gebouwen BEN-gebouwen zijn, voor overheidsgebouwen reeds vanaf 2019)</p> <p>-richtlijn 2012/27/EU (EER): verplicht lidstaten tot omaak NEEAP (20% minder energieverbruik in 2020 tav 1990, 27% of meer tegen 2030)</p>		<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-stimuleren van renovatie met Vlaamse renovatiepremie, verbeterings- en aanpassingspremie...</p>	<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-energiepremies</p> <p>-steunpunt duurzaam bouwen</p>	<p>ACTIVITEITEN</p> <p>-premies</p>			
	<p>Andere: toegankelijkheid, comfort...</p> <p><i>ontstaan vanuit een sanctionerende logica voor de huurmarkt</i></p>			<p>WERKKADER</p> <p>inspecteurs</p> <p>ACTIVITEITEN</p> <p>-ondersteuning van intergemeentelijke samenwerking</p>		<p>BEVOEGDHEDEN</p> <p>-regierol inzake woonkwaliteitsbewaking wordt versterkt</p>			

5.1.7. Steden

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING						INTEGRATIE / AFSTEMMING		AANDACHTSPUNTEN
ALGEMEEN (niet-exhaustief)				INTERN. / EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL		
				WERKKADER -cohesiebeleid 2014-2020 -Charter van Leipzig voor Duurzame Europese steden -Urban Agenda (in opmaak) -Cities of Tomorrow rapport ACTIVITEITEN -kennisuitwisseling -subsidïering via EFRO	BEVOEGDHEDEN -regionalisering van het Federaal Grootstedenbeleid in het kader van de 6e staatshervorming: 'de federale overheid houdt op middelen in te zetten voor projecten die tot de bevoegdheden van de Gemeenschappen of de Gewesten behoren' -opvolging lopende projecten -beperkte bevoegdheid binnen POD maatschappelijke integratie voor de aanpak van armoede in de steden (samen met OCMW's) geschrapd: -bijna alle bevoegdheden inzake federaal grootstedenbeleid	BEVOEGDHEDEN -'Vlaamse overheid zal zich meer terughoudend opstellen', 'veel meer dan nu het geval is slechts op hoofdlijnen normeren' -stadsvernieuwingprojecten, 'derde generatie stadsvernieuwing' (in opmaak), ondersteuning en co-financiering -monitoring (stadsmonitor) -kennisopbouw en -communicatie geschrapd: -stedenfonds, en alle vormen van 'sturing' die in dit mechanisme lagen -goedkeuring van de onderhandelingsnota van nieuwe stadsprogramma's door voltallige Vlaamse regering (en door de stad) (tot 2014) WERKKADER -ruimtelijk structuurplan Vlaanderen -witboek stedenbeleid ACTIVITEITEN -stadsvernieuwingprojecten: oproepen lanceren, begeleiden, ondersteunen... -stimuleren experimentele stadsvernieuwingprojecten in het bijzonder	ACTIVITEITEN -aantal gebiedsgerichte projecten geschrapd: -niet langer gebiedsgerichte projecten in steden met meer dan 200.000 inwoners (Antwerpen en Gent)	BEVOEGDHEDEN -'bestuurskracht van de steden en gemeenten moet verhogen', 'zeker in aangelegenheden waar lokale besturen beslissingen nemen binnen een Vlaams reglementair kader (ruimtelijke ordening, onroerend erfgoed, leefmilieu, huisvesting...)' -in bijzonder sterke uitbreiding van de bevoegdheden voor de grote steden Antwerpen & Gent -aanwenden van de middelen uit het stedenfonds (fusie met gemeentefonds), zonder sturing vanuit Vlaamse overheid -initïëren, sturen... van stadsprojecten	-EU: halfjaarlijkse urban development group (=Intergouvernementeel overleg inzake stedenbeleid) en uitbouw Europese Stedelijke Agenda (Urban Agenda) (waarbij beleidsvoorstellen op alle niveaus worden ontwikkeld rond prioritaire thema's voor de stadsontwikkeling) -EU: bijeenkomst van Directeurs-Generaal bevoegd voor territoriale ontwikkeling stedenbeleid -EU: Joint Programming Initiative Urban Europe -kenniscentrum Vlaamse steden -kenniscentrum PPS -jury stadsvernieuwing (kwaliteitskamer) + adviesverlening -draaiboek complexe stadsprojecten (kenniscentrum Vlaamse steden)	-stedenfonds (in handen van gemeentebesturen) -stadsprogramma's ter vervanging van de stadscontracten (maar ook die eerste staan thans op non-actief) -nieuw investeringsfonds in opmaak = Vlaams budget stadsvernieuwing + federaal budget voor contracten 'duurzame stad' + Vlaams plattelandsfonds -stadsmonitor voor 13 centrumsteden -draaiboek complexe stadsprojecten (kvs) -bouwmeester -strategische projecten -brownfieldprojecten -instrumenten van AO (waaronder beheer EFRO...?)	-aandacht voor private partij als belangrijke partner voor de uitvoering van het stedenbeleid	
CONCREET												
De ruimtelijke doelstelling	Structurele ondersteuning van het stedelijk woonbeleid en slimme verdichting	-EFRO subsidieprogramma 'duurzame stedelijke ontwikkeling' in Antwerpen en Gent, met oog voor klimaatadaptatie, slim ruimtegebruik en de aanpak van achtergestelde gebieden		ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing							-aandacht voor stadsregionale benadering en/of stadsregionaal kader	
	Aanpak achtergestelde gebieden Aanpak (sanering) vervulde gebieden							-OVAM	-pilotproject 'terug in omloop' bouwmeester	-aandacht voor probleem dat een verplichte participatie van de private sector maakt dat de aanpak van vervulde gebieden 'moeilijker' wordt (private partijen zijn hier veel terughoudender) - terwijl het misschien net wenselijk is deze gebieden prioritair aan te pakken		
De thematische doelstellingen 'kwaliteitsvolle, duurzame & democratische ontwikkeling van de stad'	Versterking van de stedelijke infrastructuur -multimodaal -slimme stedelijke logistiek en duurzame distributie			ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing							-afstemming met het mobiliteitsbeleid	
<i>noot: dit zijn geen hoofdpijlers van het stedenbeleid, maar belangrijke 'criteria' in stadsvernieuwingprojecten</i>	Energie-efficiëntie	WERKKADER -20-20-20-doelstellingen (zie schema klimaat) -Energy Efficiency Action Plan -richtlijn 2012/27/EU energie-efficiëntie -richtlijn 2010/31/EU energieprestatie van gebouwen ACTIVITEITEN -subsidïering via EEEF -ondersteuningskader ondernemen en innovatie (IEE-II)		WERKKADER -Energierenovatieprogramma 2020 -EPC -Vlaams actieplan bijna-energie neutrale gebouwen ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing -wettelijke verplichtingen -fiscale incentives -premies netbeheerders en overheden -sensibilisering & informatieverstrekking -afspraken of convenanten met betrokken sectoren			-Urbiscoop (samenwerkingsverband tussen de centrale, regionale en stedelijke overheden uit de Benelux voor kennisdeling en samenwerking) -kenniscentrum EnergyVille Genk -DuWoBo	-convenant of mayors	-aandacht voor opschaling van energie-efficiëntie van woningen naar wijken enz. -aandacht voor multi level governance gericht op creatie stabiel (meerjarig) beleid, wegnemen belemmerende wet- en regelgeving en stimuleren instrumenten die drempelverlagend werken t.a.v. energetische renovaties -afstemming met verschillende aspecten van het energiebeleid die een integrale benadering van de stad vergen			
	Vlaamse doelstelling: Vlaming beschikt in 2020 over energiezuinige woning zie ook schema energie en klimaat											
	Klimaatadaptatie	-EFRO subsidieprogramma 'duurzame stedelijke ontwikkeling' in Antwerpen en Gent, met oog voor klimaatadaptatie, slim ruimtegebruik en de aanpak van achtergestelde gebieden		ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing								
	Nieuwe economie & kringlooeconomie (sociaal) werk			ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing				-AO coördineert EFRO fonds, RV en stedenbeleid worden hierbij betrokken				
De sociale doelstellingen	Tegengaan van de stadsvlucht			WERKKADER -Vlaams actieplan MOE(Roma)-migranten ACTIVITEITEN -vertaling naar selectiecriteria subsidie stadsvernieuwing -financiering buurtstewards			-samenwerking met agentschap wonen beperkt tot adviesverlening -Urbiscoop (samenwerkingsverband tussen de centrale, regionale en stedelijke overheden uit de Benelux voor kennisdeling en samenwerking)		-aandacht voor afstemming op Vlaams niveau met woonbeleid (in het bijzonder wat de doelgroepen betreft)			
	Nastreven van een sociale mix											
	Omgang migratie											
	Inburgering nieuwkomers											
	Specifiek beleid rond kinderen (jeugd) en gezinnen											
Aanpak grootstedelijke problemen												

5.1.8. Ruimtelijke economie

VISIE		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING					INTEGRATIE / AFSTEMMING		AANDACHTSPUNTEN
DOELSTELLINGEN	BELEID & RUIMTEVRAGEN	EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL	
ALGEMEEN (niet-exhaustief)									
	-excelleren als kennis-gedreven groeiregio	WERKKADER -EFTA -Europese staatssteunregels i.k.v. het mededingingsbeleid -richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen 2014-2020 (2013/C 209/01) -ERA-NET -JPI ACTIVITEITEN -financiële ondersteuning via horizon 2020, structuur- en Investeringsfondsen EFRO, Interreg, ESF -integratie van 4 Europese fondsen (EFRO, ESF en cohesiefonds + ELFPO en EFMZV) in één GTI	INSTITUTIES -ADSEI -Federaal planbureau -FOD Economie -.... WERKKADER -federale wet rond het pact voor competitiviteit, werkgelegenheid en relance	INSTITUTIES -Vlaams Agentschap Ondernemen -PMV -... BEVOEGDHEDEN -opmaak regionale steunkaart Vlaanderen 2014-2020 -beoordelen individuele afwijkingen van sectorale milieuvoorwaarden (mits BBT) ... bevoegdheidsverdeling volgens oude logica: -alle initiatieven rond ruimtelijke economie = bevoegdheidsdomein Economie -bestemmen zelf van ruimte voor economische activiteiten = bevoegdheid van Ruimtelijke Ordening WERKKADER -RSV & BRV -decreet ruimtelijke economie (2012) -actieplan economisch locatiebeleid -actieplan activering van on(der)benutte bedrijventerreinen -SOC's VIB, IMEC, IMinds, VITO & Flanders Make -POM-Decreet (2005) ACTIVITEITEN -steunmaatregelen voor bedrijfshuisvesting -opmaak participatiedatabank om simultane participaties vanuit diverse fondsen te vermijden -middelen worden aangevuld met Vlaamse cofinanciering	INSTITUTIES -POM -... BEVOEGDHEDEN -sociaal-economisch streekbeleid: ontwikkelen en efficiënt invullen van de ruimtelijk-economische infrastructuur (POM) ACTIVITEITEN -ruimtemonitor	INSTITUTIES -intercommunales -... ACTIVITEITEN -ruimtemonitor	-'gestructureerd overleg' van AO met het werkveld, de SERV en de SARO -het zogenaamde partnerschap' van de 'sector Economie' en Ruimtelijke Ordening -elk individueel bedrijf	-instrument van steunzones voor gebieden die getroffen worden door collectieve ontslagen -VIP -TOP -complexe projecten -brownfieldconvenant -PMV (waaronder TINA fonds) -LRM-investeringen -ruimtemonitor	-werking uitbouwen rond de notie 'transformatie' in plaats van statische opvatting van ruimtelijk economie -werking uitbouwen rond de notie 'bedrijfslocaties' in plaats van bedrijventerreinen (ruimtelijk systeem i.p.v. oppervlaktevraagstuk) -antwoorden op vraag naar parkmanagement -aandacht (alsnog) voor het formuleren van GTI-steunaanvragen op Europees niveau, en dus het opstellen van geïntegreerde sectoroverschrijdende strategieën voor de gebieden in kwestie
CONCREET									
<u>Voorzien van formele ruimte voor bedrijvigheid</u> -bedrijfslocaties i.p.v. bedrijventerreinen -transformatief denken i.p.v. statisch denken	<u>Inspelen op transformatiebehoeften d.m.v. een aanbodbeleid</u> -ontwikkeling van vervuilde sites door middel van brownfieldconvenanten -watergebonden locaties (bijv. sectoren TOP's en slibbewerkers, afvalrecuperanten & producenten bouwmaterialen) -spoorgebonden locaties -aanbieden voldoende grote locaties (> 5.000 m²) voor problematische ruimtevragers, ook buiten de grootstedelijke gebieden om mobiliteitsoverlast op invalswegen te vermijden én verspreid over het land (niet enkel ENA) -inzetten op het sluiten van materiaal- en energiekringlopen -levensduur bedrijventerreinen verlengen			ACTIVITEITEN -permanente monitoring van de bestemmings- en realisatietrajecten van bedrijventerreinen ('actiegerichte monitoring') WERKKADER -afbakeningproces ENA	-POM activering huidige voorraad + uitbouw nieuwe locaties -streeksintercommunales activering huidige voorraad + uitbouw nieuwe locaties		-OVAM	-GIS-bedrijventerreinen AO -activeringsteams voor onbenutte terreinen en vrijgekomen bedrijfspanden	- <u>formele locaties afstemmen op bereikbaarheidsprofiel of omgekeerd: ofwel infrastructuraanleg indien bereikbaarheid omhoog, moet ofwel uitdoofbeleid indien bereikbaarheid slecht is en investeringen in nieuwe infrastructuur niet wenselijk/rendabel zijn</u> -aandacht voor feit dat in RUP's voor bedrijventerreinen zeer vaak de problematische ruimtevragers worden uitgesloten (bijv. afvalverwerking) > studie AO suggereert de speelruimte te vergroten in richtinggevend gedeelte RSV/BRV opdat lagere bestuursniveaus afwijkingen moeten motiveren ('genuanceerd verbod') -bedrijventerreinen van grootteorde +5000m² worden enkel aangebonden op regionale bedrijventerreinen in economische knooppunten, afgebakende stedelijke gebieden en in het Economisch Netwerk Albertkanaal -aandacht voor 'beperkende' wettelijke of beleidsmaatregelen die (soms onbedoeld?) resulteren in vestigings- en/of uitbreidingsproblemen van problematische ruimtevragers -SARO vraagt veel concrete vertaling van de doelstellingen (intensief ruimtegebruik, stapelen van bedrijfsfuncties en collectief gebruik van bedrijfsfuncties...) -aandacht voor verstandige invulling van watergebonden bedrijventerreinen, ook in tijden van crisis
	<u>Inspelen op transformatiebehoeften d.m.v. een geval-per-gevalbeleid</u>							-VIP -TOP -complexe projecten -brownfieldconvenanten	-aandacht voor een multicriteriabenadering voor beoordelingen in de gaval-per-geval benadering (niet alleen milieueffecten)
	Faciliteren van bedrijvigheid in stedelijke gebieden							-strategische projecten	-o.a. SARO beklemtoont de grote nood aan meer aandacht voor stedelijke economie (sterke focus op bedrijventerreinen terwijl zeven op de tien bedrijven gelegen is binnen het stedelijk gebied)
Omgaan met zonevreemde economie (informele locaties)				WERKKADER -bestemmingsplannen en -voorschriften -milieuwetgeving -omgevingsvergunning (concept) ACTIVITEITEN -opmaak nieuwe formules om duidelijk kader te scheppen omtrent zonevreemde economie waarbij afwegingen omtrent de draagkracht van de omgeving snel en efficiënt worden vertaald in het besluitvormingsproces				-bizz locator AO	-aandacht voor feit dat een groot deel van de bedrijven zich in woongebied en/of in de open ruimte bevindt -afstemming met plattelandsbeleid voor zonevreemde economische activiteiten op het platteland -afstemming met stedelijk beleid (bijv. aandacht voor bedrijvigheid in stadsregionale (inrichtings-)projecten)
Afstemming van de ruimtelijke economie met het mobiliteitsverhaal	<u>-bundeling van transportstromen</u> <u>-beleid rond grote economische poorten (zeehavens, luchthavens)</u>			WERKKADER -RSV (naast 'economische poorten' ook 'internationaal georiënteerde multimodale logistieke parken') -BRV -vroeger: concept extended gateways		BEVOEGDHEDEN -autonome havenbedrijven ACTIVITEITEN -POM West-Vlaanderen bracht logistiek systeem van diepvriesgroenten in beeld, POM Oost-Vlaanderen voor biomassa...			-aandacht voor gebrek aan passend instrumentarium om goederenstroom in kaart te brengen + voor vraagstelling of dit echt de taak van een overheid is -formuleren van een Vlaamse visie op de economische poorten

Omgaan met en ruimte bieden aan problematische ruimtevragers	Aandacht voor problematische ruimtevragers -ruimtevrraag garages -ruimtevrraag tuincentra -ruimtevrraag grondwerkers (vaak aanwezig in agrarisch gebied) -ruimtevrraag TOP slib -ruimtevrraag biomassa-installaties -ruimtevrraag producenten bouwmaterialen -ruimtevrraag afvalrecuperatie			WERKKADER -bestemmingsplannen en -voorschriften -milieuwetgeving -omgevingsvergunning (concept)					-aandacht voor feit dat voor garage- en carosserieactiviteiten geen saneringsfonds bestaat zoals dat wel het geval is voor tankstations > afstemming met milieubeleid -aandacht voor ruimtevrraag garagers die op heden uit kmo-zones worden uitgesloten wegens afwezigheid van ambachtelijke arbeid -afstemming met milieu- en energiebeleid voor actief ontwikkelingskader biomassa-installaties (probleem tweeledig: 1. verkrijgen van vergunning voor kleinschalige installatie bij andere hoofdactiviteit zoals landbouwbedrijf, voedingsverwerkend bedrijf, of kwekerij, en 2. toekomst voor de installatie bij het stopzetten van de hoofdactiviteit)
Kwalitatieve ontwikkeling van de detailhandel	Detailhandels- en handelsvestigingen beleid -bevorderen e-commerce -omgaan met enorme transformatie a.g.v. doorbraak e-commerce -aanpak leegstand			WERKKADER -voorontwerp van decreet inzake integraal handelsvestigingenbeleid (2014)		BEVOEGDHEDEN -steden en gemeenten hebben regierol WERKKADER -afbakening kernwinkelgebieden		-RUP's/verordeningen voor afbakening van kernwinkelgebieden en winkelarme gebieden -kleinhandelsreglementen -handelsconvenanten, -maximaal geïntegreerde vergunning	afstemming met kernvesterkend ruimtelijk beleid -nood aan integraal handelsvesigingenbeleid
Uitbouw van kennisgedreven economische clusters	Ontwikkeling van toekomstgerichte clusters bio-gebaseerde economie, het duurzaam materialen beheer, de opportuniteiten van duurzame energie-technologie, de ICT toepassingen ('Internet of Things', 'Big Data', 'Cloud' en andere Industrie 4.0 concepten), maar ook voeding, mobiliteit en zorg.			WERKKADER -Flanders' Care ACTIVITEITEN -opmaken van clusterpacten waarin de engagementen van diverse actoren (triple helix) worden gebundeld in een samenwerkingsverband met het oog op de uitbouw van economische clusters -steun voor oprichting, uitbreiding en modernisering van thematische bedrijvencentra			-samenwerking ministers van economie & welzijn -Ook inzake materialen, energie en mobiliteit zorgen we voor een structurele betrokkenheid van de vakministers		

5.1.9. Grootschalige investeringsprogramma's

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING		INTEGRATIE / AFSTEMMING		AANDACHTSPUNTEN	
		EUROPEES	FEDERAAL	VLAAMS	PROVINCIAAL	(BOVEN)LOKAAL	INSTITUTIONEEL	INSTRUMENTEEL	
ALGEMEEN (niet-exhaustief) -publieke programma's -PPS-programma's -private programma's				WERKKADER -decreet complexe projecten -VIP			-cel VIP	-VIP -TOP -decreet complexe projecten -PMV	
CONCREET									
Grootschalige investeringsprogramma's op een efficiënte manier begeleiden		Scholen -inhaaloperatie scholenbouw -aanwenden opportuniteiten van hergebruik van leegstaande gebouwen en ongebruikte terreinen		BEVOEGDHEDEN -financiering bij de aankoop, de bouw en de verbouwing van schoolgebouwen (AGION) WERKKADER -globaal masterplan scholengebouw (in opmaak) -AGION-decreet (2004) en bijhorende beheerovereenkomsten -decreet betreffende energieprestaties in scholen (2007) -decreet betreffende inhaalbeweging schoolinfrastructuur (2006) (legt kader voor DBFM) -pilotproject passiefscholen ACTIVITEITEN -DBFM investeringsprogramma 'scholen van morgen', met participatie van AGION en PMV als publieke actoren in de PPS-formule -investering in scholenbouw via PMV (dochter School Invest)		BEVOEGDHEDEN -vergunningverlening	-AGION is bevoegd voor stimuleren en uitvoeren beleidsoverschrijdende samenwerking en coördinatie inzake onderwijsinfrastructuur		-afstemming met energie -meervoudig ruimtegebruik schoolinfrastructuur (in bijzonder van schoolsportinfrastructuur) -aandacht voor feit dat het overgrote deel van de investeringen op bestaande sites werd aangewend, en een locatie-onderzoek dus niet aan de orde was (m.u.v. Beersel)
	Ziekenhuizen en grote zorgprojecten			ACTIVITEITEN -bouwsubsidies via het VIPA (beoordeling aanvraag op basis van ZSP)				-ZSP met daarin een omgevingsanalyse en toekomstbeeld van de zorgbehoefte	
	Gevangenissen, detentiecentra			BEVOEGDHEDEN -beheer (regie der gebouwen)					
	Sportstadia			WERKKADER -afbakening stedelijke gebieden bijv. Brugge					
	Andere grote investeringsprogramma's -grote winkelveestigingen bijv. iKEA Hasselt -grote tramprojecten -ruimtelijke economie bijv. relanceplan SALIK			WERKKADER -afbakening stedelijke gebieden bijv. afbakening van het regionaalstedelijk gebied Hasselt ACTIVITEITEN -begeleiding door het VIP					-vaststelling: deze dossiers kunnen een hefboom zijn voor de afbakeningsprocessen

5.1.10. Grootchalige investeringsprogramma's

VISIE DOELSTELLINGEN		BELEID & RUIMTEVRAGEN		INTERN. / EUROPEES		FEDERAAL		BOUWSTENEN BINNEN MULTI LEVEL GOVERNMENT SETTING		VLAAMS		PROVINCIAAL		(BOVEN)LOKAAL		INTEGRATIE / AFSTEMMING		INSTITUTIONEEL		INSTRUMENTEEL		AANDACHTSPUNTEN	
ALGEMEEN (niet-exhaustief)																							
				WERKKADER -witboek transport (10 doelstellingen) -Europese infrastructuurbeleid met aanduiding Core Network Corridors (Vlaanderen op kruispunt van 3 corridors: North Sea-Mediterranean, Rhine-Alpine en North Sea-Baltic) (TEN-T) -transportluik 2020-strategie -richtlijn 2014/94/EU betreffende de uitrol van infrastructuur voor alternatieve brandstoffen -richtlijn 2010/40/EU betreffende intelligente vervoerssystemen ACTIVITEITEN -co-financiering van mobiliteitsinfrastructuur in kader van Core Network Corridors (Connecting Europe Facility Transport)		BEVOEGDHEDEN -spoorwegoperator NMBS en spoorwegbeheerder Infrabel -regie van het luchtverkeer -fiscaliteit ACTIVITEITEN -uitbouw nationaal beleidskader ter uitvoering van richtlijn 2014/94/EU		BEVOEGDHEDEN -beheer van het hoofdwegennet en de autosnelwegen, en verschillende fietspaden (AWV) -voorgdij over de openbaar vervoersmaatschappij (De Lijn) en de havens -organisatie van het netwerk van stedelijk en landelijk vervoer (behalve de NMBS) -beheer bevaarbare waterwegen en bijhorende watergebonden gronden (W&Z & De Scheepvaart) -binnenvaart (nieuw) -snelheidsbeleid (nieuw) en opmaak bijhorend richtlijnenkader -uitbouw netwerk automatische nummerplaattherkenning -fiscaliteit WERKKADER -mobiliteitsplan Vlaanderen -decreet betreffende het mobiliteitsbeleid -decreet personenmobiliteit -mer -decreet complexe projecten -pendelfonds -shuttelfonds (concept) -dijkendecreet -onteigeningsdecreet		BEVOEGDHEDEN -gebiedsgericht mobiliteitsbeleid -fietsbeleid		BEVOEGDHEDEN -beheer van het lokale wegennetwerk -openbare werken -organisatie en controle van parkeren -buurt- en voetwegen ACTIVITEITEN -steeds meer intergemeentelijke mobiliteitsplannen		BEVOEGDHEDEN -intergewestelijke coördinatie via Strategisch Overlegorgaan Internationale Aangelegenheden -coördinatie nationale beleidskaders in uitvoering van richtlijn 2014/94/EU binnen BENELUX -mobiliteitscharter tussen provincies en Vlaanderen		-MKBA voor beoordeling mobiliteitsprojecten -verplichte opmaak mobiliteitseffectenrapport bij stedenbouwkundige vergunningsaanvraag (drempels) -basisprincipes codex RO							
NETSTRUCTUUR & POORTEN																							
Wegennet		Aanpak van de congestiedruk (structurele files R1, R0...) met bijkomende infrastructuur bijv. derde Scheldekruising Antwerpen, bijkomende infrastructuur voor optimalisering Brusselse ring... -met aandacht voor kwaliteitsvolle invulling van de openbare ruimte		WERKKADER -TEN-T (verordening 1315/2013)				WERKKADER -Vlaamse vrachtroutenetwerk -25 missing links en 2 bottlenecks uit het RSV en mobiliteitsplan Vlaanderen				BEVOEGDHEDEN -ontsluiting											
		Aanpak van de congestiedruk op innovatieve wijze -Inzetten van aangepaste voertuigen (zowel hoofdtransport als last mile) -spreiden voertuigdruk in tijd -hogere beladingsgraden van voertuigen						WERKKADER -Vlaamse vrachtroutenetwerk														-aandacht voor het concreet vertalen van de beleidsambitie om de beladingsgraden van voertuigen te doen stijgen (zie ook schema ruimtelijke economie)	
Waterwegennet		Versterking van de (zee)havens -garanderen van de maritieme toegankelijkheid voor steeds grote wordende en dieper liggende schepen -aanpassing zeesluizen voor vlotte toegang tot hinderland bijv. aanpassing sluizen Zeebrugge (SHIP), sluis Terneuzen, uitdieping Westerschelde, aanpassing dokken...		ACTIVITEITEN -integratie van de zeehavens in het TEN-T				BEVOEGDHEDEN -beheer bevaarbare waterwegen en bijhorende watergebonden gronden (W&Z & De Scheepvaart) -aanleg en onderhoud van waterwegen, oevers, jaagpaden, bruggen en sluizen -afleveren vergunningen, concessies of andere toelatingen die te maken hebben met waterweginfrastructuur -scheepvaartverkeer op de maritieme toegangswegen van en naar de Vlaamse havens (MDK) WERKKADER -masterplan Vlaamse baaien -havendecreet -Flanders Port Area ACTIVITEITEN -vereenvoudiging subsidiëringsprogramma (concept)						-Flanders Port Area (netwerk havensector, voor samenwerking en voor participatie in Vlaams beleid) -havenbesturen -Vlaamse havencommissie -havencommissarissen (bruggenbouwer tussen havens onderling en Vlaamse overheid) -gemeentelijke havenbedrijven		-marien ruimtelijk plan (MRP) voor het Belgische deel van de Noordzee (BNZ)		-afstemming met natuur en milieu wat SBZ betreft -afstemming met energiebeleid wat bouw van offshore windmolens betreft					
		Uitbouw van short sea shipping (SSS) -langs de kustlijnen + ook zee-riviervaart		WERKKADER -richtlijn 2002/6/EG -richtlijn intermodal loading units (concept) ACTIVITEITEN -ondersteuning van SSS- informatiecentra in de lidstaten				BEVOEGDHEDEN -beheer bevaarbare waterwegen en bijhorende watergebonden gronden (W&Z & De Scheepvaart) -aanleg en onderhoud van waterwegen, oevers, jaagpaden, bruggen en sluizen -afleveren vergunningen, concessies of andere toelatingen die te maken hebben met waterweginfrastructuur -scheepvaartverkeer op de maritieme toegangswegen van en naar de Vlaamse havens (MDK) WERKKADER -masterplan Vlaamse baaien ACTIVITEITEN -vereenvoudiging subsidiëringsprogramma (concept)						-Europees Shortsea Netwerk (ESN)									
		Verdere uitbouw van de binnenscheepvaart -aanpakken capaciteitsbeperkende knelpunten -aanleg missing links -bouw van kaaimuren, aanleg walstroominfrastructuur en uitbouw inlandterminals bijv. ontsluiting haven Zeebrugge, Seine-Schelde verbinding via Leie, opwaardering Boven-Schelde, afwerking Zeekanaal Brussel-Schelde, modernisering kanaal Brussel-Charleroi, verbetering bevaarbaarheid Boven-Zeeschelde, capaciteitsverhoging Albertkanaal en verhoging bruggen voor containervaat						WERKKADER -oprichting Promotie Binnenvaart Vlaanderen (1992) ACTIVITEITEN -PPS kaaimurenprogramma voor goederenstromen via de binnenvaart -wegwerken baggerachterstand						-Promotie Binnenvaart Vlaanderen				-afstemming tussen infrastructuurwerken waterwegen en natuur- en milieubeleid bijv. vistrappen aan sluizen, fauna-uitstapplaatsen, milieuvriendelijke oevers met vispaaiplaatsen, herstel meanders, aanleg of herwaardering natuurlijke overstromingsgebieden... -afstemming tussen baggerwerken en natuur- en milieubeleid (zowel op vlak van vervuild slib als op vlak van beheersing overstromingsrisico)					
		Waterniveau -verzekeren van voldoende water		WERKKADER -internationale afspraken waterstanden bijv. België-Nederland voor kanaal Gent-Terneuzen														-onderzoek naar mogelijkheden samenwerking met drinkwatermaatschappijen rond waterzekerheid voor scheepvaart en drinwaterbevoorrading					

Spoorwegennet	Optimaliseren (en beperkt uitbreiden) van huidige treininfrastructuur -versterken internationale connectiviteit bijv. NMBS , Thalys , Eurostar , TGV -beperkt aantal uitbreidingsprojecten bijv. GEN Brussel , 2de spoorontsluiting Antwerpse haven -uitbouw van grote goederenassen 1) Zeebrugge-Antwerpen/Rotterdam-Duisberg-(Bazel)-MilaanGenua 2) Rotterdam-Antwerpen-Luxemburg-Metz-Dijon-Lyon/(Bazel) 3) Bremerhaven/Rotterdam/Antwerpen-Aken/Berlijn-Warschau-Terespol (Pools-Witrussische grens)/Kaunas *) IJzeren Rijn -sluiten van spoorwegovergangen, met aandacht voor problematiek fietsers en voetgangers -multifunctionele ontwikkeling van het stationsknooppunt	ACTIVITEITEN -reactivering IJzeren Rijn i.s.m. Nederland en Duitsland -ondersteuning multifunctionele ontwikkeling van stationsknooppunten (Interreg)	BEVOEGDHEDEN -FOD Mobiliteit & Vervoer -spoorwegoperator NMBS en spooowegbeheerder Infrabel WERKKADER -investeringsplan Infrabel	WERKKADER -Vlaamse spoorstrategie -actieplan spoorverkeerslawaa ACTIVITEITEN -uitbouw PPS investeringsprogramma naar analogie met kaaimurenprogramma voor binnenvaart (concept)					
	Uitbouw van bijkomende traminfrastructuur verdere uitbouw van tramlijnen, als onderdeel van een grootstedelijk pendelverhaal, toeristisch verhaal, economisch verhaal... bijv. ingebruikname slapende premetroinfrastructuur Antwerpen (Livan 1) , tramverlenging Zwijnaarde... bijv. doortrekking kusttram van Koksijde naar Veurne , interstedelijke sneltram tussen Brugge en Zeebrugge... bijv. Spartacusplan Limburg met o.a. sneltramverbindingen Hasselt-Maastricht...			WERKKADER -RSV -Mobiliteitsvisie 2020 (De Lijn) -Masterplan Antwerpen...	WERKKADER -PRS	WERKKADER -GRS			
Pijpleidingennet bijv. oliepijpleidingen , leidingsnetwerk voor waterstof	Faciliteren vervoer van grote volumes vloeibare en/of gasvormige producten. Sterke uitbreidingen worden niet verwacht.						-samenwerking met private actoren		
Luchtvaart	-versterken internationale connectiviteit en ontwikkeling van Zaventem als economische hub (airport city) -versterking van de regionale luchthavens -multimodale ontsluiting van de luchthavens, o.a. met openbaar vervoer -inschakeling in het zakentoerisme (MICE)		BEVOEGDHEDEN -regie van het luchtverkeer WERKKADER -spreidingsplan (ruimtelijke spreiding geluidsoverlast)	WERKKADER -luchthavenplan Vlaamse Regering -Strategisch Actieplan voor de Reconversie en Tewerkstelling (START) van de luchthavenregio			-samenwerkingsakkoord Vlaanderen, federale overheid en Brussel (concept) -STARTplatform -coördinatieplatform Vlaams Strategisch Gebied rond Brussel (VSGB) -Luchthaven Ontwikkelingsmaatschappij (LOM) -Luchthaven Exploitatiemaatschappij (LEM) -toerisme Vlaanderen		-afstemming met energiebeleid (windmolens) voor aanvliegeroutes
Fiets- en wandelnetwerk	-uitbouw bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk (BFF) -aanleg van fietssnelwegen in congestiegevoelige regio's -wegwerken missing links en zwarte punten			WERKKADER - Integraal Fietsinvesteringsprogramma (IFI) -beheer 6700 km fietspaden (AWV) ACTIVITEITEN -realisatie nieuwe fietsinfrastructuur bij heraanleg gewestwegen of gevaarlijke punten -geoloket fiets voor het in kaart brengen van nog uit te voeren ingrepen (in opmaak) -uitbouw fiets-GEN Vlaams-Brabant (door Vlaanderen, Brussel en provincie Vlaams-Brabant)	BEVOEGDHEDEN -fietsbeleid (waaronde BFF) -ondersteunen gemeentelijk beleid inzake tage wegen (en beheer wijzigingsdossiers) ACTIVITEITEN -realisatie nieuwe fietsinfrastructuur bij heraanleg gewestwegen of gevaarlijke punten -uitbouw fiets-GEN Vlaams-Brabant (door Vlaanderen, Brussel en provincie Vlaams-Brabant)	BEVOEGDHEDEN -trage wegen ACTIVITEITEN -realisatie nieuwe fietsinfrastructuur bij heraanleg gewestwegen of gevaarlijke punten -uitbouw fiets-GEN Vlaams-Brabant (door Vlaanderen, Brussel en provincie Vlaams-Brabant)	-Fietsteam (MOW, AWV, W&Z, nv DS, MDK, De Lijn, provincies & VVSG)		-aandacht voor uitbouw fietssnelwegen die afgelegde fietsafstanden doen toenemen
WERKKADERS									
Modal shift binnen het personenvervoer (of minstens het capteren van de groei) - van privaat autogebruik naar zachte modi en naar collectief vervoer bijv. VIA-doelstelling 40% woon-werkverplaatsingen te voet, met de fiets of met het collectief vervoer	Uitbouw van (voor)stedelijke vervoersnetwerken bijv. GEN Brussel , A-GEN (concept) ... -uitbouw/organisatie van voor- en natransport in stations -aanleg randstedelijke P&R-voorzieningen aan de knooppunten van het OV (en omgekeerd) -aanleg carpoolparkings -vlotte doorstroming van het openbaar vervoer	WERKKADER -groenboek stedelijke mobiliteit	ACTIVITEITEN -onderzoek uitbouw stedelijk vervoersnetwerk Antwerpen, Charleroi, Gent, en Luik	BEVOEGDHEDEN WERKKADER -jaarlijkse opmaak van een doorstromingsprogramma voor het OV ACTIVITEITEN -prioritaire beleidsaandacht voor woon-werk- en woon-schoolverplaatsingen -netmanagement voor optimaliseren van bus- en tramnet	BEVOEGDHEDEN	BEVOEGDHEDEN -te weinig?	-lastforce doorstroming openbaar vervoer		-afstemming met ruimtelijk beleid: knooppuntenbeleid, overstapmogelijkheden -aandacht voor de impact van fiscaal beleid bijv. financieren lange woon-werkverplaatsingen , salariswagens... -aandacht voor ruimtelijke impact (LT) van de aanleg van P&R-voorzieningen (= nieuwe knooppunten waarvan het programma wordt opengetrokken)
Modal shift binnen het goederentransport (of minstens capteren van de groei) <i>'tegen 2030 wordt een sterke stijging van het goederentransport verwacht'</i>	-slimme uitbouw nieuwe overslagmogelijkheden en modernisering van bestaande overslaglocaties -nieuwe bedrijventerreinen enkel op goed bereikbare plaatsen, of realisatie van alternatieve modi bij aanleg op minder bereikbare plaatsen (De Lijn of privécollectief) -aanleg van bedrijventerreinen voor watergebonden activiteiten door waterwegbeheerders -uitbouw van duurzame stedelijke distributiesystemen	WERKKADER -groenboek stedelijke mobiliteit		WERKKADER -Vlaamse vrachtroutenetwerk -Vlaams beleidskader stedelijke distributie, o.a. met stedelijke consolidatiecentra die belevend worden door binnenvaart en fietscargo (concept)			-samenwerking tussen mobiliteit, omgeving, economie en lokale besturen rond stedelijke distributiesystemen		-aandacht voor opmars e-commerce -aandacht voor stedelijke distributie -afstemming met economie voor bereikbaarheid nieuwe bedrijventerreinen -afstemming met omgeving bij de uitbouw van stedelijke distributiesystemen voor wat het geluidskader betreft
Sociale doelstelling	basismobiliteit - basisbereikbaarheid aanpak vervoersarmoede			WERKKADER -besluit basismobiliteit (2002) (in herziening) -decreet personenvervoer (basismobiliteit) (in herziening)	nieuwe vormen van collectief vervoer	nieuwe vormen van collectief vervoer			-afstemming met het plattelandsbeleid (leefbare dorpen in termen van mobiliteit)
Bescherming van het leefmilieu	Aanpak van de uistoot van broeikasgassen door mobiliteit <i>zie ook schema klimaat</i>	WERKKADER -richtlijn 2009/28/EG: 10% hernieuwbare energie in transportsector							
	Aanpak van de impact van mobiliteit op de leef- en omgevingskwaliteit (geluidshinder, lokale luchtverontreiniging, geurhinder, lichthinder) -geluidsarme wegverharding, plaatsen van geluidschermen, wegbermen en strengere normen voor voertuigen kunnen de geluidshinder terugdringen -invoeren lage-emissiezones	WERKKADER -richtlijn 2002/49/EG omgevingslawaa		WERKKADER -Luchtqualiteitsplan NO2 -Programmatorische Aanpak Stikstof (PAS) -ecologische bermbeheersplannen -strategische geluidsbelastingkaarten (uitvoering richtlijn 2002/49/EG) bijv. actieplan spoorverkeerslawaa , actieplannen stedelijke agglomeraties		WERKKADER -actieplan fijn stof en NO2 in de Antwerpse haven en de stad Antwerpen -luchtqualiteitsplan voor de stad en haven van Gent	-samenwerking tussen mobiliteit en LNE voor IHD & ontsnipperingsmaatregelen		-afstemming met het natuur- en milieubeleid (LNE)

Verkeersveiligheid & toegankelijkheid				WERKKADER -nieuw verkeersveiligheidsplan (in opmaak - door Vlaams Huis voor de Verkeersveiligheid) -verkeersveiligheidsfonds (o.a. voor investeringen in infrastructuur) -STOP-principe -handboek vergevingsgezinde wegen	ACTIVITEITEN -subsidiering actieprogramma's schoolomgevingen	WERKKADER -vademecum voetgangersvoorzieningen -vademecum toegankelijk publiek -(toegankelijke) openbaar vervoer-haltegids	-Vlaams Huis voor de Verkeersveiligheid		
Vlaanderen als Europese draaischijf voor logistiek en transport	-versterking multimodale connectie met andere Europese knooppunten -goed vestigingsbeleid								

5.2. Literatuuroverzicht onderzoeksfase 1

5.2.1. Klimaat

Agentschap MDK (2009). Kustveiligheidsplan. Raadpleegbaar via www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/kustveiligheidsplan-bescherm-al-wat-jij-liefhebt-tegen-de-zee.

Agentschap MDK (2014). Jaarboek 2014. Raadpleegbaar via www.agentschapmdk.be/download/jaarboekMDK2014.pdf.

Departement Landbouw, Natuur en Energie (2013). Het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. Raadpleegbaar via www.lne.be/themas/klimaatverandering/klimaattips/klimaattips/wat-doet-de-vlaamse-overheid/vlaams-klimaatbeleidsplan.

Departement Ruimte Vlaanderen (2012). Met ruimtelijk beleid naar een klimaatbestendig Vlaanderen. Raadpleegbaar via www.ruimtelijkeordening.be/NL/Diensten/Onderzoek/Studies/articleType/ArticleView/articleId/8744/Met-ruimtelijk-beleid-naar-een-klimaatbestendig-Vlaanderen.

Europese Commissie (2009). Witboek: Aanpassing aan de klimaatverandering: naar een Europees actiekader. Raadpleegbaar via <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0147&from=nl>.

Europese Commissie (2011). Roadmap to a Single European Transport Area. Towards a competitive and resource. Raadpleegbaar via [http://ec.europa.eu/transport/themes/strategies/doc/2011_white_paper/white_paper_com\(2011\)_144_en.pdf](http://ec.europa.eu/transport/themes/strategies/doc/2011_white_paper/white_paper_com(2011)_144_en.pdf).

MORA (2013). Advies Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. Raadpleegbaar via www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-vlaams-klimaatbeleidsplan-2013-2020.

Raymaekers, F. (2011). De evaluatie van het instrument watertoets. Raadpleegbaar via www.integraalwaterbeleid.be/nl/beleidsinstrumenten/watertoets/congres-10-11-2011-1/presentatie_FR.pdf.

SALV, SERV & Minaraad (2013). Advies Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. Raadpleegbaar via www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-vlaams-klimaatbeleidsplan-2013-2020-1.

Vlaamse overheid (2013). Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. Raadpleegbaar via <http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/vlaams-klimaatbeleidsplan-2013-2020/het-vlaams-klimaatbeleid-na-2012>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Omgeving 2014-2019, ingediend door mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-omgeving>.

VMM (2009). Milieuverkenning 2030. Raadpleegbaar via www.milieurapport.be/upload/main/MIRA_compleet_TW.pdf.

VVSG (2015). Energie- en Klimaatdag voor Lokale Besturen, 7 mei 2015 [Presentaties]. Raadpleegbaar via www.vvsg.be/Omgeving/Energie/Pages/energieklimaatdag2015.aspx.

5.2.2. Energie

Agentschap ondernemen (2015). Groener ondernemen. Instrumenten en steunmaatregelen voor energiebesparing in uw bedrijf. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groener-ondernemen-instrumenten-en-steunmaatregelen-voor-energiebesparing-in-uw-bedrijf-1>.

Europese commissie (2015). Duurzame, veilige en betaalbare energie voor alle Europeanen. Raadpleegbaar via http://bookshop.europa.eu/en/energy-pbNA0614043/downloads/NA-06-0614043-043-NL-C/NA0614043NLC_002.pdf?FileName=NA0614043NLC_002.pdf&SKU=NA0614043NLC_PDF&CatalogueNumber=NA-06-0614043-043-NL-C.

Federale overheid (2005). Achtergronddocument biobrandstoffen. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/landbouw/downloads/volt/biobrand/biobrandstoffen.doc>.

Federale regering (2014). Regeerakkoord regering Michel. Raadpleegbaar via http://www.premier.be/sites/default/files/articles/Accord_de_Gouvernement_-_Regeerakkoord.pdf.

Federale regering (2014). Beleidsnota energie. Raadpleegbaar via economie.fgov.be/nl/binaries/Note_de_politique_generale_energie_tcm325-263908.pdf.

SERV (2011). Rapport hernieuwbare energie. Raadpleegbaar via <http://www.serv.be/serv/document/rapport-hernieuwbare-energie>.

SERV (2013). Advies Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen – Ruimtelijk Beleidskader Energie. Raadpleegbaar via http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_ADV_20130325_BRV_energie.pdf.

SERV (2013). Advies subdoelstellingen groene stroom 2013-2020. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-subdoelstellingen-groene-stroom-2013-2020>.

SERV (2014). Advies beleidsnota Energie 2014-2019. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-beleidsnota-energie>.

SERV (2014). Advies nieuwe riemen voor het energiebeleid 2014-2019. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-nieuwe-riemen-energiebeleid-2014-2019>.

SERV (2015). Advies BVR groene warmte en diepe geothermie. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-bvr-groene-warmte-en-diepe-geothermie>.

TNO en Urban Unlimited (2012). Ruimtelijke impact van technologische ontwikkelingen 2020-2050. Raadpleegbaar via <http://www.ruimtelijkeordening.be/NL/Diensten/Onderzoek/Studies/articleType/ArticleView/articleId/8638/Ruimtelijke-impact-van-technologische-ontwikkelingen-2020--2050>.

VITO (2014). Potentieelstudie hernieuwbare energie 2030. Raadpleegbaar via http://www2.vlaanderen.be/economie/energiesparen/milieuvriendelijke/2020_2050/Stakeholders/Potentieelstudie_HE2030.pdf.

VITO (2014). Inventaris hernieuwbare energiebronnen in Vlaanderen 2005-2013. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/economie/energiesparen/beleid/InventarishernieuwbareenergiebronnenVlaanderen2005-2013.pdf>.

Vlaams energieagentschap (2012). Actieplan bijna-energieneutrale gebouwen. Raadpleegbaar via http://www2.vlaanderen.be/economie/energiesparen/epb/BEN/Actieplan_BEN_versie_juni2012.pdf.

Vlaams energieagentschap (2015). Steunmaatregelen 2015 voor investeringen in milieuvriendelijke energie en REG door lokale besturen. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/steunmaatregelen-2015-voor-investeringen-in-milieuvriendelijke-energie-en-reg-door-lokale-besturen>.

Vlaamse regering (z.d.). Nota aan de regering. actieplan voor het wegwerken van de juridische en praktische belemmeringen die zich kunnen voordoen in het kader van de realisatie van de Vlaamse groenstroomdoelstellingen. Raadpleegbaar via <http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/vlaams-klimaatbeleidsplan-2006-2012/archief/vlaamseklimaatconferentie/vorige-edities/werkgroepen-1/energie/eerste-vervolgtraject-opvolging-werkgroep-energie/belemmeringsnota.pdf>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota energie 2014-2020, ingediend door mevrouw Annemie Turtelboom, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-energie>.

5.2.3. Platteland

Minaraad & SALV (2012). Advies over het voorontwerp van decreet tot vaststelling van de regels inzake de verdeling van het Vlaams Plattelandsfonds. Raadpleegbaar via <http://www.minaraad.be/adviezen/2012/adviesvraag-decreet-plattelandsfonds/12-46-Minaraad-SALV-advies-Plattelandsfonds.pdf/download>.

SARO (2013). Advies van 30 januari 2013 over het actieprogramma 2013-2015 van het Vlaams plattelandsbeleidsplan. Raadpleegbaar via <https://www.rwo.be/LinkClick.aspx?filetick-et=pRb8ptDao8k%3d&tabid=15964&mid=22584&language=en-US>.

Vlaamse overheid (2013). Vlaams plattelandsbeleidsplan: actieprogramma 2013-2015. Raadpleegbaar via <http://www.ipo-online.be/SiteCollectionDocuments/VlaamsPlattelandsbeleidsplan.pdf>.

Vlaamse overheid (2014). Landbouwrapport - LARA 2014. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/landbouwrapport-2014>.

Vlaamse overheid (2015). Activiteitenverslag 2014 van het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF). Raadpleegbaar via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/activiteitenverslag-2014-van-het-vlaams-landbouwinvesteringsfonds-vlif>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Landbouw en Visserij 2014-2019, ingediend door mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-landbouw-en-visserij>.

VLM (2009). Inventarisatie initiatieven en acties vanuit het Vlaams Plattelandsbeleid, 2004-2009. Raadpleegbaar via <http://www.vlm.be/SiteCollectionDocuments/Plattelands/Plattelandsbeleidsplan/Bijlage2.pdf>.

VLM (2009). Naar een Vlaams plattelandsbeleidsplan: visie & aanzet tot actie. Raadpleegbaar via <http://www.ipo-online.be/SiteCollectionDocuments/Nieuws/Plattelandsbeleidsplan.pdf>.

VVP (z.d.). Wat doen de provincies inzake platteland? Raadpleegbaar via <http://www.vlaamseprovincies.be/public/uploads/files/paginas/publicaties/praktisch-handboek/documents/Praktischhandboek-provinciaalplattelandsbeleid.pdf>.

5.2.4. Landbouw

AM&S i.o.v. Vlaamse overheid (2005). landbouw en ruimte in Vlaanderen. Een verkennende analyse. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/landbouw/downloads/volt/29.pdf>.

Antea & KUL i.o.v. Vlaamse overheid (2013). Evaluatie van de drukfactoren in agrarische gebieden en opstellen van een ruimtelijk afwegingskader voor niet-agrarische transformaties. Raadpleegbaar via http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/onderzoek/studies/eindrapport_web.pdf.

Minaraad & SALV (2013). Advies Strategische thema's PDPO III. Raadpleegbaar via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/advies-strategische-thema-s-pdpo-iii>.

Omgeving, UGent & KUL i.o.v. Vlaamse overheid (2007). Analyse van de huidige en toekomstige ruimtebehoefte voor land- en tuinbouw en de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen binnen landen tuinbouw. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/landbouw/downloads/volt/60.pdf>.

SERV, SALV & Minaraad (2010). Advies Ontwerp Vlaams Milieubeleidsplan 2011-2015 (MI-NA-Plan 4). Raadpleegbaar via <http://www.minaraad.be/adviezen/2010/vlaams-milieubeleidsplan-2011-2015/10-54-advies-Mina-Plan-4.pdf/download>.

Vlaamse overheid (2011). Strategisch plan korte keten. Raadpleegbaar via <http://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/strategisch-plan-korte-keten%281%29.pdf>.

Vlaamse overheid (2012). Strategisch plan biologische landbouw 2013-2017. Raadpleegbaar via <http://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/strategisch-plan-bio-2013.pdf>.

Vlaamse overheid (2014). Landbouwrapport - LARA 2014. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/landbouwrapport-2014>.

Vlaamse overheid (2015). Actieprogramma ter uitvoering van de Nitraatrichtlijn 2015-2018. Raadpleegbaar via https://www.vlm.be/nl/SiteCollectionDocuments/Mestbank/Algemeen/Definitief_Actieprogramma_2015-2018_NL.pdf.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Landbouw en Visserij 2014-2019, ingediend door mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-landbouw-en-visserij>.

5.2.5. Natuur en milieu

CIW (2014). Integraal waterbeleid in Vlaanderen. Samen voor een gestroomlijnd waterbeleid. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/samen-voor-een-gestroomlijnd-waterbeleid>.

Europese Commissie (2011). De biodiversiteitsstrategie van de EU voor de periode tot 2020. Raadpleegbaar via http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_NL.pdf.

OVAM (2015). Actieplan duurzaam beheer van biomassa(rest)stromen 2015-2020. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/actieplan-duurzaam-beheer-van-biomassa-rest-stromen-2015-2020>.

Vlaamse overheid (2011). Milieubeleidsplan 2011-2015. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/milieubeleidsplan-2011-2015>.

Vlaamse overheid (2015). Ontwerp MINA 5. Raadpleegbaar via <http://www.lne.be/themas/beleid/milieubeleidsplan/mina5/reageren>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Omgeving 2017-2018, ingediend door mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-omgeving>.

VMM (2009). Milieurapport Vlaanderen 2009. Raadpleegbaar via http://www.milieurapport.be/upload/main/MIRA_compleet_TW.pdf.

5.2.6. Wonen

Aernouts, N. & Ryckewaert, M. (2013). Evaluatie van de territoriaal selectieve maatregel in het woonbeleid. Raadpleegbaar via https://steunpuntwonen.be/Documenten/Onderzoek_Werkpakketten/zkc4494-wp10-territoriale-selectiviteit-eind.pdf.

De Decker, P., Ryckewaert, M., Vandekerckhove, B., Pisman, A., Vastmans, F. & Le Roy, M. (2010). Ruimte voor wonen. Trends en uitdagingen. Antwerpen: Garant.

Dehaene, T. (2015). Woonbeleid provincie Vlaams-Brabant. Raadpleegbaar via http://www.beweging.net/images/BHV/docs/Woonbeleid_Vlaams-Brabant_Tom_Dehaene.pdf.

Steunpunt Ruimte en Wonen, departement RWO Vlaamse overheid (2009). Visie ruimtegebruik en ruimtebeslag 2020-2050. Raadpleegbaar via https://steunpuntwonen.be/Documenten/Publicaties_steunpunt_ruimte_en_wonen_2007-2011/2009/2009-15-visienota-4juni.pdf.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota wonen 2014-2019, ingediend door mevrouw Liesbeth Homans, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-wonen-1>.

5.2.7. Steden

De Bruyn, J., Van Acker, M. (Red.) (2012). Zaaïen op beton en 106 andere recepten voor de stad. 10 jaar Stedenfonds in Vlaanderen. Brugge: die Keure.

Federale regering (2014). Beleidsverklaring grootstedenbeleid. Raadpleegbaar via <http://jambon.belgium.be/sites/default/files/articles/Grootstedenbeleid%20beleidsverklaring.pdf>.

Urbiscoop (2013). Energie-efficiëntie in de gebouwde omgeving binnen de Benelux en in Noordrijn-Westfalen. Raadpleegbaar via <http://www.thuisindestad.be/sites/default/files/eindrapport%20energie%20effici%C3%ABntie.pdf>.

Vlaamse regering (2013). Conceptnota aan de Vlaamse regering: beslissing concept stadsprogramma's. Raadpleegbaar via <http://www.thuisindestad.be/sites/default/files/atoms/files/VR%202013%201406%20DOC.0497-1BIS%20Conceptnota%20stadsprogramma's%20-%20nota.pdf>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota binnenlands bestuur en stedenbeleid 2014-2019, ingediend door mevrouw Liesbeth Homans, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-binnenlands-bestuur-en-stedenbeleid>.

VVSG (2011). Stadsvernieuwingsprojecten. Raadpleegbaar via <http://www.vvsg.be/Documents/20110920XB%20d764%20Stadsvernieuwingsprojecten.docx>.

5.2.8. Economie

Europese Commissie (2014). Geïntegreerde territoriale investering. Raadpleegbaar via http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_nl.pdf.

How-to Advisory i.o.v. Vlaamse overheid departement RWO (2006). De toekomstige vraag naar bedrijventerreinen: actualisering van prognoses. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/rsv/studies/docs/Actualisatie%2oruimtebehoefte%20How%20To.pdf>.

IBM i.o.v. ministerie Vlaamse gemeenschap, departement Leefmilieu en Infrastructuur (2004). Onderzoek naar de evolutie van de ruimtebehoefte voor niet-verweefbare bedrijvigheid. Studie in het kader van de evaluatie van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Raadpleegbaar via <http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/rsv/studies/docs/Ruimtebehoefte%20bedrijvigheid%20IBM.pdf>.

SARO (2012). Advies van 25 januari 2012 over het ontwerpdecreet ruimtelijke economie. Raadpleegbaar via <https://www.rwo.be/LinkClick.aspx?fileticket=V5ykey5g6-o%3D&tabid=15964&mid=22584&language=nl-BE>.

Tritel i.o.v. Agentschap Ondernemen (2012). Studie naar de aard en vestigingsproblematiek van problematische ruimtevragers. Rapport aanbevelingen. Raadpleegbaar via http://www.agentschapondernemen.be/sites/default/files/documenten/p00577-51-120-01_definitief_eindrapport.pdf.

Vlaamse overheid (2012). Decreet ruimtelijke economie. Raadpleegbaar via http://www.agentschapondernemen.be/sites/default/files/bt_20120816_decreet_re.pdf.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Werk, Economie, Wetenschap en Innovatie 2014-2019, ingediend door de heer Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-werk-economie-wetenschap-en-innovatie>.

VVP (z.d.). De uitvoering van het provinciaal economisch beleid via de provinciale ontwikkelingsmaatschappijen (POM's). Raadpleegbaar via <http://www.vlaamseprovincies.be/public/uploads/files/paginas/beleidssectoren/economie/documents/Deuitvoeringvanhetprovinciaaleconomischbeleidviadeprovincialeontwikkelingsmaatschappijen.pdf>.

5.2.9. Grootschalige investeringsprogramma's

Vlaamse overheid (2012). Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Raadpleegbaar via http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/br2012/groenboek_beleidsplanruimte.pdf.

Vlaamse regering & AGION (z.d.). Beheerovereenkomst tussen de Vlaamse regering en het agentschap voor infrastructuur in het onderwijs. Raadpleegbaar via <http://www.agion.be/portals/agion/downloads/1fd724cb-f48e-4300-9b75-365b9340cbaf.pdf>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota onderwijs 2014-2019, ingediend door mevrouw Hilde Crevits, Vlaams minister van Onderwijs. Raadpleegbaar via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-onderwijs>.

5.2.10. Mobiliteit

Vlaamse overheid (2011). Duurzame ruimtelijke planning : maatregelen om de impact van verkeer op de luchtkwaliteit te verminderen. Raadpleegbaar via

Vlaamse overheid (2013). Ontwerp mobiliteitsplan Vlaanderen. Raadpleegbaar via <http://www.mobiliteitsplanvlaanderen.be/ontwerp-globaal.pdf>.

Vlaamse overheid (2013). Wegwijzer voor een efficiënte en duurzame stedelijke distributie in Vlaanderen. Raadpleegbaar <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/wegwijzer-voor-vlaamse-steden-en-gemeenten-op-weg-naar-een-effici-nte-en-duurzame-stedelijke-distributie-1>.

Vlaamse regering (2014). Beleidsnota Mobiliteit en Openbare werken 2014-2019, ingediend door de heer Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit en Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn. Raadpleegbaar via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-mobiliteit-en-openbare-werken-beleidsprioriteiten>.

W&Z nv & nv De Scheepvaart (2014). Masterplan voor de binnenvaart op de Vlaamse waterwegen - Horizon 2020. Raadpleegbaar via http://www.descheepvaart.be/uploads/scheepvaart/FILE_8c9a37co-21bc-495f-8fdc-1baf8a28e21c.pdf.

5.3. Overzicht van de gesprekken

16/10/2015: KLIMAAT

- Kaat Smets (RV)
- Johan Bogaert (LNE)
- feedback van Jozefien Hermy via mail (RV)

16/10/2015: ENERGIE

- Els Willems (RV)
- Anneloes van Noordt (RV)
- Bart Hedeboom (VEA)

21/10/2015: PLATTELAND

- Kaat Smets (RV)
- Peter Vervoort (RV)
- Griet Celen (VLM)
- Paul Van der Sluys (VLM)

30/10/2015: LANDBOUW

- Christophe Vandevoot (RV)
- Bart Bollen (LV)

30/10/2015: NATUUR & MILIEU

- Christophe Vandevoot (RV)
- Axel Verachtert (LNE)
- René Meeuwis (ANB)

05/11/2015: WONEN

- Isabelle Loris (RV)
- Marie Le Roy (wonen)
- Benediekt Van Damme (wonen)

12/11/2015: STEDEN

- Geoffrey Vanderstraeten (RV)
- Kathleen Maes (RV)
- Tom Van Rensbergen (RV)
- Thierry Goossens (steden)

01/12/2015: ECONOMIE

- Jan Zaman (RV)
- Inge Penninx (RV)
- Koen Vermoesen (AO)

07/12/2015: GROOTSCHALIGE INVESTERINGSPROGRAMMA'S

- Bert Foucart (RV)

07/12/2015: MOBILITEIT

- Marleen Govaerts (MOW)
- Thomas Christiaens (MOW)
- Anneleen De Smedt (AWV)
- Peter Dewolf (MDK)
- Hans Van Hoof (De Lijn)
- Koen Van Lancker (NMBS)
- feedback van Peter Rentmeesters via mail (nv De Scheepvaart)

SumResearch
Urban Consultancy

Sum
Waterloolaan 90
1000 Brussel
+32 2 512 70 11
brussels@sum.be
www.sum.be

Universiteit Gent
+32 9 264 97 23
ellen.wayenberg@ugent.be

Atelier Romain bvba
Dendermondsesteenweg 50
9000 Gent
+32 9 233 69 76
info@atelierromain.be
www.atelierromain.be

Vlaanderen
is ruimte

AFSTEMMING VAN DE RUIMTEVRAGEN UIT VLAAMSE BELEIDSTHEMA'S

BIJLAGENBOEK

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:

Ruimte Vlaanderen
Afdeling Onderzoek en Monitoring
Koning Albert II-laan 19 bus 12
1210 Brussel
aom@rwo.vlaanderen.be
www.ruimtevlaanderen.be

Bronverwijzing: SumResearch, Atelier Romain & UGent (2016),
Afstemming van de ruimtevragen uit Vlaamse beleidsthema's, uitgevoerd
in opdracht van Ruimte Vlaanderen.

DEPARTEMENT
RUIMTE VLAANDEREN